

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Agentura
pro sociální začleňování

Vstupní analýza v oblasti vzdělávání města Roudnice nad Labem

Zpracovala: Jana Mair

Text neprošel jazykovou úpravou

Únor 2019

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah:

Seznam zkratk.....	2
1. Úvod a cíle	3
2. Metodologie.....	3
3. Základní pojmy	5
3.1 Sociální vyloučení	5
3.2 Školská legislativa.....	5
5. Analytická část	6
5.1 Popis a základní charakteristika města	6
5.1.1 Roudnice nad Labem	6
5.1.2 Straškov–Vodochody.....	9
5.2 Pohled škol na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání	11
5.2.1 Základní vzdělávání.....	11
5.2.2 Vzdělávání na středních školách	17
5.3 Pohled NNO na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání.....	20
5.4 Pohled Úřadu práce ČR (kontaktní pracoviště Roudnice nad Labem) na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání	23
5.5 Pohled na problematiku předčasných odchodů ze strany nositelů jevu	24
6. Výsledky analýzy	27
6.1 Kdo jsou žáci předčasně odcházející ze vzdělávání?.....	27
6.2 Příčiny předčasných odchodů ze vzdělávání a nástroje pomoci.....	28
7. Shrnutí.....	32
8. Zdroje.....	33

Seznam zkratk

Agentura, ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Úřad vlády ČR
AP, ŠA - asistent pedagoga, školní asistent
ČSÚ – Český statistický úřad
IKV - inkluzivní a kvalitní vzdělávání
IVP - individuální vzdělávací plán
KPSVL – Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LMP - lehké mentální postižení
MPI – Místní plán inkluze
MŠ, SŠ, ZŠ - mateřská škola, střední škola, základní škola
MŠMT - Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
NNO – Nestátní nezisková organizace
NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
ORP – Obce s rozšířenou působností
OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí
PPP - pedagogicko-psychologická poradna
RVP PV a RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní předškolní a pro základní vzdělávání
SPC - speciálně-pedagogické centrum
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SPSZ – Strategický plán sociálního začleňování
SVČ – Středisko volného času
SVL – Sociálně vyloučená lokalita
SVP – Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP - školní vzdělávací program

1. Úvod a cíle

Tato vstupní analýza vznikla v rámci Individuálního projektu systémového **Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami¹ (IKV)**. Tato analýza popisuje stav, strukturu a kapacity místní vzdělávací sítě se zaměřením na oblast přechodu do středního vzdělávání, která na setkání pracovních skupin bylo vyhodnocena jako problematická.

V Místním plánu inkluze (MPI 2018: 31) města Roudnice na Labem pro období 2018 – 2021 se uvádí, že „ne všichni žáci ZŠ jsou účinně podpořeni v pravidelné docházce do školy a dosažení školního úspěchu vzhledem k maximálnímu rozvoji jejich schopností a dovedností, jsou motivováni pokračovat ve vzdělávání“ a že „nízký počet dětí a žáků ze SVL (...) je motivován k pokračování na SŠ“.

Hlavním cílem této analýzy je tedy zmapovat aktuální situaci škol v souvislosti s přechody do středního vzdělávání a předčasnými odchody ze vzdělávání a popsat faktory či okolnosti, které vedou k předčasným odchodům ze vzdělávání, jakož i faktory a okolnosti, které působí ve vztahu k tomuto jevu preventivně.

2. Metodologie

Výzkum byl realizován ve městě Roudnice nad Labem a v obci Straškov-Vodochody, se kterými má Agentura pro sociální začleňování (ASZ) uzavřené Memorandum o spolupráci.

Vstupní analýza byla vypracována pomocí následujících metod:

- Desk research – analýza sekundárních dat - byla nezbytným přípravným krokem, jehož účelem bylo sumarizovat dosavadní a aktuální poznatky relevantní k cílům analýzy a na tomto základě připravit podklady pro sběr dat primárních.
- Polostrukturované rozhovory – na základě analýzy sekundárních dat byly sestaveny scénáře rozhovorů. V období od listopadu 2018 do ledna 2019 proběhlo 18 rozhovorů s celkem 23 respondenty. Rozhovory trvaly 30 - 60 minut.

Respondenty výzkumu byli:

- Vedoucí pracovníci škol a školských zařízení, pedagogičtí pracovníci
- Pracovníci a dobrovolníci v neziskových organizacích působících v oblasti vzdělávání nebo asistenčních služeb
- Děti a mládež (zejména děti a mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí)
 - Kteří po ukončení povinné devítileté školní docházky (bez ohledu na to, v jakém ročníku školu žák opouští) nepokračují v docházce do školy střední (drop outs)
 - kteří po ukončení povinné školní docházky na některou střední školu nastoupí, ale docházku před absolvováním ukončí (drop outs)
 - kteří předčasně docházku ukončí, ale po nějaké době se do vzdělávání vrátí (ex drop outs)
 - kteří střední vzdělávání úspěšně absolvují.
- Rodiče těchto dětí a žáků

¹ Registrační číslo projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586, OP VVV

Limity: Obtížná se ukázala zejména rekrutace respondentů ze skupiny nositelů jevu (žáků se zkušeností předčasného odchodu ze studia a jejich rodičů). S žádostí o pomoc s rekrutací byly osloveny NNO pracující v daném území s dětmi a mládeží, SOŠ a SOU Roudnice nad Labem, Neklanova 1806 a Úřad práce. Vzhledem k rizikovému charakteru náboru cílové skupiny a jejím specifickým (velikost cílové skupiny, žáci předčasně odcházející ze studia již nejsou žáky školy, nutně ale nemusí být registrováni na ÚP nebo spolupracovat s některou NNO) a vzhledem k časovým limitům analýzy se nepodařilo kategorii nositelů jevu v rámci terénního šetření saturovat.

Seznam respondentů

	Organizace	Počet respondentů
Školství	ZŠ Roudnice nad Labem, Jungmannova 660	2
	ZŠ Roudnice nad Labem, Karla Jeřábka 941	1
	ZŠ a MŠ Roudnice nad Labem, Školní 1803	2
	ZŠ Straškov-Vodochody	2
	ZŠ praktická, Roudnice nad Labem, Neklanova 1807, p. o.	2
	SOŠ a SOU Neklanova	1
	Soukromá podřipská SOŠ a SOU	1
	Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje, Pracoviště Roudnice nad Labem	1
Úřad	Úřad práce ČR, kop Roudnice nad Labem	1
NNO	Centrum D8	4
	NZDM Bota, Farní charita Roudnice nad Labem	1
	SAS, Farní charita Roudnice nad Labem	1
	Centrum Hláska, Diakonie a misie církve Československé husitské	1
Nositelé jevu	Studentka (žena, 16 let)	1
	Ex drop out (žena, 18 let)	1
	Rodiče drop out (žena, 40 let)	1

Zpracování dat

Veškerá data byla zpracována v souladu se standardy sociálně-vědních výzkumů. Většina rozhovorů byla se souhlasem nahrávána na diktafon a následně přepsána do počítače v takové formě, aby mohla být podrobena kvalitativní analýze. Získaná statistická data jsou zpracována do grafů a tabulek a následně interpretována.

Etika výzkumu

Pro realizovaný výzkum je závazný „Etický kodex výzkumníků Agentury pro sociální začleňování“, který vychází z Etického kodexu výzkumných pracovníků v AV ČR, Etického kodexu České asociace pro sociální antropologii či mezinárodního kodexu ICC/ESOMAR. V rámci šetření nebylo narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho souhlas. Samozřejmostí byla i zaručená anonymita dotazovaných.

3. Základní pojmy

3.1 Sociální vyloučení

Analýza vychází z definice **sociálního vyloučení**, jak je uvedena v *Příručce pro sociální integraci* (Švec 2010): „Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Sociální vyloučení se vyznačuje četnými indikátory či charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Mezi obvyklé ukazatele řadíme dlouhodobou nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízkou kvalitu a nejistotu v bydlení, ztížený nebo nemotivovaný přístup ke vzdělávání, vysokou míru zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a zvýšenou míru migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti“, více viz <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>.

Pro potřeby této analýzy je však nutné ještě definovat i další kategorii, kterou je kategorie **žáků s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění**. Dle *Katalogu podpůrných opatření* (Felcmanová, Habrová, et al. 2015) tento termín „vymezuje skupinu žáků, kteří potenciálně či skutečně selhávají ve vzdělávání, nejsou zdravotně postižení, dlouhodobě nemocní, případně jim není jasně diagnostikována některá ze specifických poruch učení či chování. Sociální znevýhodnění je tak kategorií označující širokou škálu příčin školní neúspěšnosti žáků z nezdravotních důvodů, které mají příčinu mimo školu v přirozeném sociálním zázemí dítěte nebo pramení z jiných životních okolností v životě dětí mimo půdu školy. Tyto skutečnosti dítě nemůže ovlivnit a stávají se pro ně přítěží v jiné sociální realitě, v našem případě v prostředí školy“, více viz <http://katalogpo.upol.cz/socialni-znevychodneni/uvod-6/>.

3.2 Školská legislativa

V této analýze hovoříme o vzdělávání ve školách, které se odehrává dle školního kurikula a je legislativně ukotveno ve sbírce zákonů. Hlavní zákony a vyhlášky, které se týkají školního vzdělávání a souvisí se společným (inkluzivním) vzděláváním uvádíme níže:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů.

Vyhláška č. 270/2017 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Vyhláška č.197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (novelizující vyhlášku č. 72/2005 Sb.).

Dle legislativy je v ČR školní docházka povinná 9 let a od školního roku 2017/2018 je navíc povinný jeden rok předškolní přípravy.

Podrobněji o školské legislativě vztahující se ke společnému (inkluzivnímu) vzdělávání lze nalézt na portálu MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecne-vzdelavani-1>, <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaskey-ke-skolskemu-zakonu>.

5. Analytická část

5.1 Popis a základní charakteristika města

5.1.1 Roudnice nad Labem

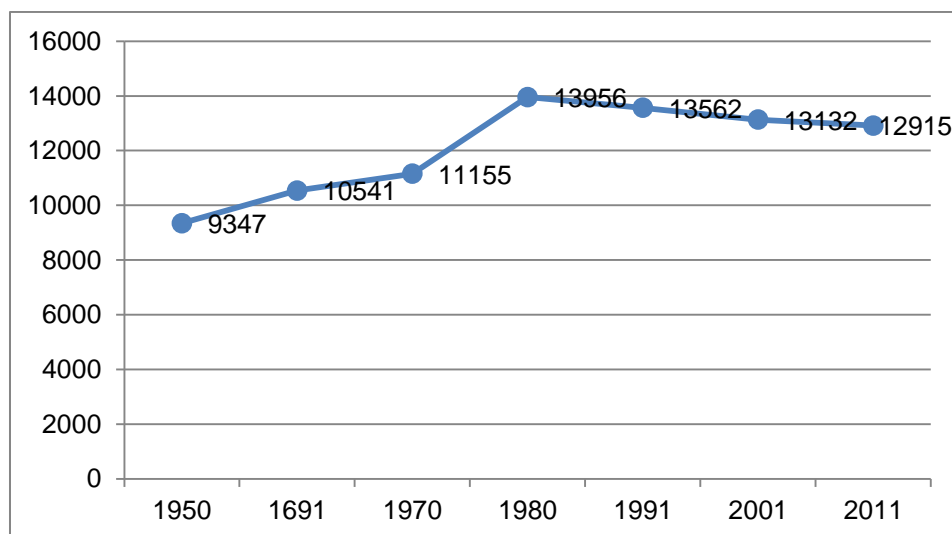
Roudnice nad Labem je město ležící na levém břehu řeky Labe v okrese Litoměřice, v jihovýchodní části ústeckého kraje. Nachází se v krajinné oblasti Podřipsko, která se rozkládá v nížině pod horou Říp. Roudnice se rozkládá na ploše 16,67 km a patří k ní vesnice Podlusky.

Město má velmi dobrou občanskou vybavenost a dopravní dostupnost (je součástí Dopravy ústeckého kraje, od r. 2017 je Roudnice částečně zapojena do Pražské integrované dopravy). Nachází se zde pošta, nemocnice s poliklinikou, základní školy, gymnázium a střední školy, městská knihovna, kino, kulturní dům, muzeum, galerie moderního umění, plavecký bazén, zimní stadion, fotbalová hřiště atd. Na pravém břehu Labe stojí malá vodní elektrárna. Ve městě funguje jedna z provozoven potravinářské firmy Vitana, společnost Meva a.s. a pobočka firmy Adient Czech Republic, která zaměstnává také zahraniční pracovníky, zejména z Mongolska (MPI).

Počet obyvatel

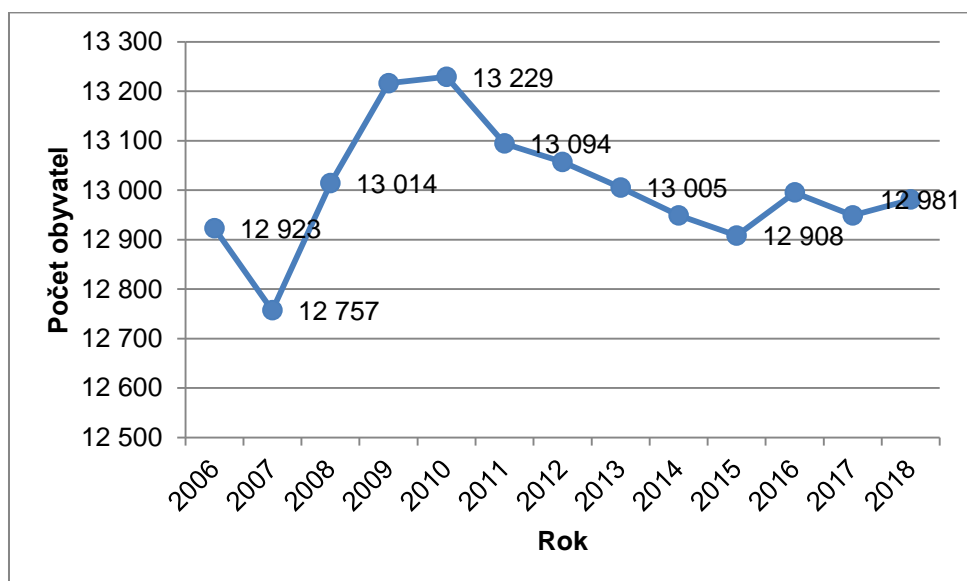
Počet obyvatel Roudnice nad Labem od roku 1950 rostl až na 13 956 v roce 1980, kdy začal mírně klesat (viz graf č. 1). V posledních 10 letech (viz graf č. 2) se počet obyvatel pohybuje kolem 13 tisíc: v letech 2007 – 2010 došlo k nárůstu z 12 757 na 13 229 a pak počet obyvatel postupně klesal až do roku 2015, od kdy se pohybuje těsně pod hranicí 13 tisíc. V roce 2018 v Roudnici žilo 12 981 obyvatel.

Graf č. 1 Vývoj počtu obyvatel v Roudnici nad Labem v letech 1950 - 2011

Zdroj dat: ČSÚ

Graf č. 2 Vývoj počtu obyvatel v Roudnici nad Labem v letech 2006 – 2018

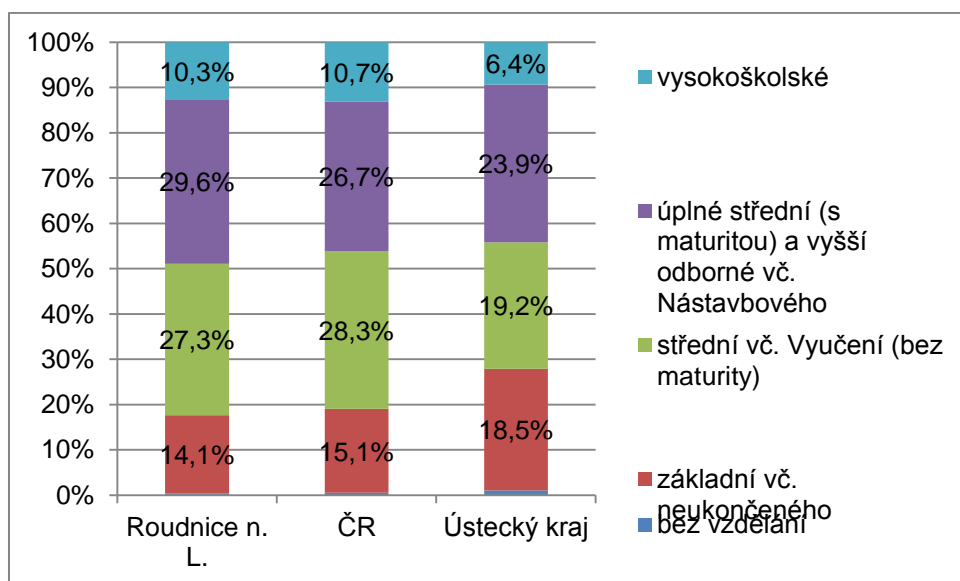

Zdroj dat: ČSÚ

Vzdělanostní struktura

Roudnice nad Labem má optimální vzdělanostní strukturu s poměrně vysokým počtem obyvatel s vyšším dosaženým vzděláním (viz graf č. 3). Počet vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva je v Roudnici srovnatelný s celou ČR (10,3 % v Roudnici, 10,7 % v ČR a pouze 6,4 % v Ústeckém kraji) a podíl obyvatel s úplným středním vzděláním je dokonce vyšší než je celorepublikový průměr (29,6 % v Roudnici, 26,7 % v ČR a 23,9 % v Ústeckém kraji). Naopak podíl obyvatel v nejnižších vzdělanostních kategoriích (tj. bez vzdělání, se základním vzděláním včetně neukončeného) činil 14,4 %. Celorepublikový podíl je o 1,1 % vyšší a v ústeckém kraji dokonce o 4,8 % vyšší.

Graf č. 3 Vzdělanostní struktura Roudnice nad Labem, ČR a Ústeckého kraje

Zdroj dat: SLBD 2011

Popis sociálního vyloučení

Dle SPSZ Roudnice nad Labem pro roky 2015 – 2018 (revize k 31. 3. 2016) je sociálně vyloučená lokalita v Roudnici nad Labem nestabilní. Po zrušení bývalé sociálně vyloučené lokality v ulici Třída T. G. Masaryka v roce 2009 ztratila velká část jejích bývalých obyvatel stabilní nájemní bydlení a využívá krátkodobých podnájmu na celém území města a přilehlých obcí.

Nejpočetnější riziková lokalita je sídliště Hracholusky, kde se v současné době koncentruje větší počet sociálně vyloučených obyvatel (kvalifikovaným odhadem přibližně 400 osob SV, z toho 200 osob je romského etnika). V této lokalitě stojí jeden panelový dům v majetku města, kde bydlí především osoby SV (asi 20 osob), ostatní osoby SV žijí v jednotlivých bytech v komerčním pronájmu.

Další početnější roudnická lokalita, která vyniká především svým prostorovým vyloučením, se nachází v ulici Sladkovského, kde jsou 2 domy (azylový dům a dům pro osoby s nízkými příjmy). Zde žije přibližně 72 osob SV.

Další sociálně vyloučení obyvatelé žijí v jednotlivých bytech např. v ulicích Palackého, Barákova, Havlíčkova, Třebízského, Rvačov a Riegrova.

Nezaměstnanost

Situace z hlediska zaměstnanosti je v Roudnici nad Labem příznivá. Podíl nezaměstnaných osob za prosinec 2018 činil v Roudnici nad Labem 2,3 % při celkovém počtu 189 dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let. Což je o 0,8 % nižší než podíl nezaměstnaných osob v celé ČR, který činil 3,1 % a dokonce o 2,2 % nižší než podíl nezaměstnaných osob v Ústeckém kraji (MPSV). Podle úřadu práce se jedná v podstatě o „totální zaměstnanost“ a daří se umisťovat uchazeče ve všech vzdělanostních kategoriích.

Z analýzy dat o uchazečích o zaměstnání poskytnutých Krajskou pobočkou Úřadu práce ČR v Ústí nad Labem vyplývá, že k 31. 11. 2018 bylo v Roudnici nad Labem v evidenci ÚP ČR celkem 32 mladistvých a mladých lidí ve věku 17 – 24 let, z toho 6 ve věku 15 – 18 let (viz tabulka č. 1). Tito mladí lidé tvořili 17,98 %, respektive 3,37 % (pro kategorii 18 – 18 let) z celkového počtu uchazečů o zaměstnání. Ve skupině 15 – 18 let převažovaly výrazně ženy (5:1), ve skupině 15 -24 už byl podíl žen a mužů vyrovnaný. Pokud jde o úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání ve skupině uchazečů 15 – 24 let, 3 uchazeči byli bez vzdělání, 9 dosáhlo základního vzdělání, 4 nižší střední odborné, 2 bylo vyučeno, 12 s maturitou a 2 v bakalářském vzdělání. Pouze 1 uchazeč je v evidenci déle než 1 rok, přitom je to uchazeč s dokončeným středním vzděláním s maturitou.

Tabulka č. 1 Uchazeči o zaměstnání ve věku 15 – 24 let v Roudnici nad Labem, listopad 2018

Vzdělání	Věk										Celkem
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Bez vzdělání		1						1		1	3
Základní a praktická škola		1	1	2	1		1	1	2		9
Nižší střední odborná				1		1	1			1	4
Střední odborné (vyučeno)										2	2
ÚSO (L+M) a ÚSV (K)					4			3	3	2	12

Bakalářské								1	1		2
Celkem		2	1	3	5	1	2	6	6	6	32

Zdroj dat: Krajská pobočka ÚP ČR v Ústí nad Labem

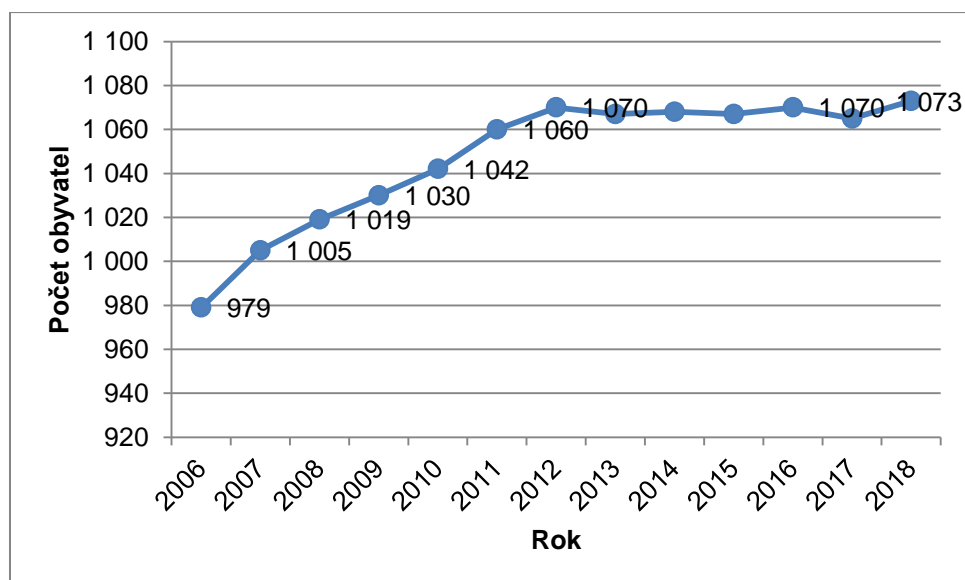
5.1.2 Straškov–Vodochody

Obec Straškov-Vodochody se nachází necelých devět kilometrů jižně od Roudnice nad Labem. Vznikla po druhé světové válce (1. ledna 1950) sloučením dvou do té doby samostatných obcí Straškova a Vodochody. Obec má poměrně dobrou dostupnost do Roudnice, několikrát denně zde jezdí i autobus do Prahy a do Litoměřic.

Počet obyvatel

Od roku 2006 počet obyvatel mírně narůstal z 979 obyvatel až na 1070 v roce 2012 a od té doby je stabilní a drží se kolem této hranice. Aktuálně v roce 2018 obec čítala 1073 obyvatel.

Graf č. 4 Vývoj počtu obyvatel ve Straškově-Vodochodech v letech 2006 - 2018

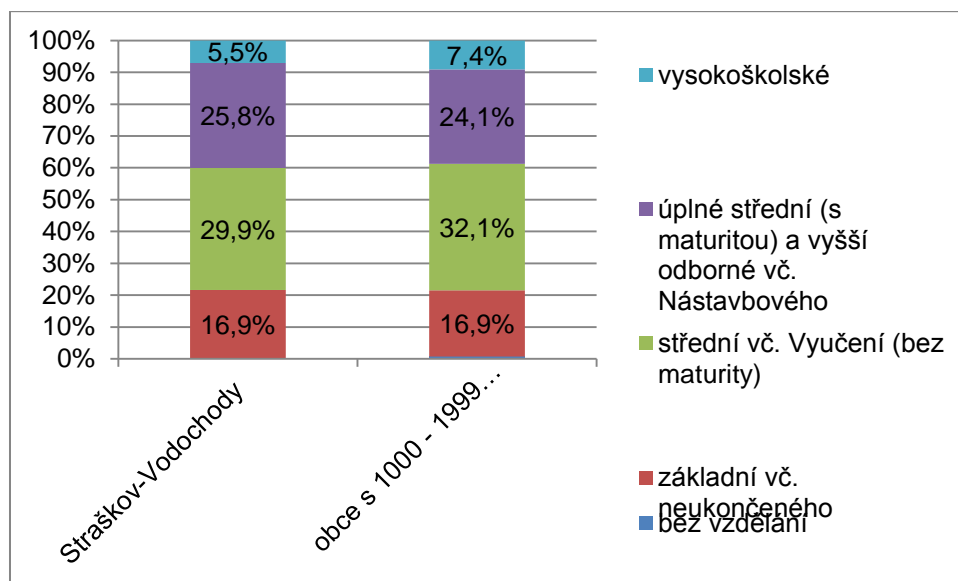

Zdroj dat: ČSÚ

Vzdělanostní struktura

Co se týče vzdělanostní struktury, pokud ji porovnáme se vzdělanostní strukturou podobně velikých obcí o velikosti 1000 – 1999 obyvatel, je poměrně srovnatelná. Úplně stejnou hodnotu 16,9 % mají v kategorii základního vzdělání. Zhruba o 2 % je menší podíl v kategoriích středního bez maturity a vysokoškolského. Naopak vyšší o cca 2 % je podíl v kategorii středního s maturitou.

Graf č. 5 Vzdělanostní struktura v obci Straškov-Vodochody a v obcích s 1000-1999 obyvateli, stav k 26. 3. 2011

Zdroj dat: ČSÚ

Popis sociálního vyloučení

V obci se nachází jedna sociálně vyloučená lokalita. Jedná se o zrekonstruovaný hospodářský objekt (bývalý vepřín), ve kterém se nachází 9 bytových jednotek. Lokalita je prostorově vyloučená, vzdálená od ostatní zástavby asi 1 km, vede k ní pouze polní příjezdová cesta. Obyvatelé sem byli přestěhováni z jiné budovy v centru obce, která byla v havarijním stavu a ve které po rekonstrukci vznikl dům s pečovatelskou službou pro seniory. Počet sociálně vyloučených osob je odhadován na 66 (MPI, SPSZ, Mapa sociálně vyloučených lokalit).

Nezaměstnanost

V prosinci 2018 ve Straškově-Vodochodech bylo 21 dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let, což činilo 3,2 % podíl nezaměstnaných osob, což je podíl shodný s podílem nezaměstnaných za celou ČR a lepší stav o 1,3 % oproti Ústeckému kraji (portal.mpsv.cz)

Pokud se podíváme na složení mladistvých uchazečů ve věku 15 – 24 let (viz tabulka č. 2), v říjnu 2017 bylo v evidenci celkem 13 mladistvých, z toho 1 ve věku 17, 1 ve věku 18, 5 ve věku 19, 3 ve věku 21, 2 ve věku 22 a 1 ve věku 24 let. 8 ze 13 bylo se základním vzděláním. Nikdo z nich není v evidenci déle než 1 rok. V této věkové kategorii mírně převažují ženy (8:5).

Tabulka č. 2 Uchazeči o zaměstnání ve věku 15 – 24 let ve Straškově-Vodochodech, říjen 2017

Vzdělání	Věk										Celkem
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Bez vzdělání											
Základní a praktická škola			1	1	3		1	1		1	8
Střední odborné (vyučen)					1						1
ÚSO (L+M) a ÚSV (K)					1		2				3
Vyšší odborné								1			1
Celkem			1	1	5		3	2		1	13

Zdroj dat: Krajská pobočka ÚP ČR v Ústí nad Labem

5. 2 Pohled škol na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání

5.2.1 Základní vzdělávání

Ve městě Roudnice nad Labem fungují 4 základní školy a 1 základní škola praktická. Město je zřizovatelem 3 základních škol, 1 základní škola je soukromá a základní škola praktická je zřízena Ústeckým krajem. V obci Straškov-Vodochody je 1 základní škola, jejímž zřizovatelem je obec.

V rámci výzkumu byly osloveny všechny základní školy zřizované městem a základní škola praktická a základní škola ve Straškově. V této části analýzy jsou tedy jednotlivé základní školy představeny a je zde prezentován jejich pohled na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání.

Základní škola Roudnice nad Labem, Jungmannova 660, okres Litoměřice

Jedná se o úplnou základní školu s 9 postupnými ročníky. Od 1. září 2000 bylo ke škole přičleněno odloučené pracoviště ZŠ v Krabčické ulici, kde je pouze první stupeň. Kapacita školy je 854 žáků (Jungmannova i Krabčická) a je plně zaplněná. K 30. 9. 2017 školu navštěvovalo 767 žáků (90 % kapacity školy).

Škola se na webových stránkách prezentuje jako „vyhledávan(á) pro svou úspěšnost přijetí žáků na víceletá gymnázia i střední školy“. Jedním ze zaměření školy je „integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“ (internetové stránky školy). Škola se účastní projektu „Prevence školní neúspěšnosti“².

K 30. 9. 2017 navštěvovalo školu celkem 54 žáků se SVP (7 % žáků školy). Z toho 45 se zdravotním postižením, 10 s jiným zdravotním znevýhodněním a 3 žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. V letošním školním roce (2018/2019) podpůrná opatření 1. stupně využívalo

² Cílem projektu, který probíhá od 1. 10. 2016 do 30. 9. 2019, je snížení rizik a prevence předčasného ukončení školní docházky, pozitivní ovlivnění žáků a dlouhodobá podpora při zvládání školních nároků pro žáky s potřebou podpůrných opatření a pro ty, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání. Hlavní aktivity projektu se zaměřují na rozvinutí široké spolupráce základních a středních škol a relevantních institucí v oblasti podpory inkluze žáků, na podporu inkluze v ZŠ a SŠ a vzdělávání pedagogických pracovníků. Příjemcem projektu je Soukromá podřipská střední odborná škola a střední odborné učiliště o.p.s., partnery jsou Město Roudnice nad Labem, Centrum D8, o.p.s. Do projektu se zapojily tyto školy: ZŠ Karla Jeřábka, Roudnice nad Labem, ZŠ Jungmannova, Roudnice nad Labem, ZŠ Školní, Roudnice nad Labem, ZŠ Mšené-lázně, ZŠ Budyně nad Ohří. Projekt probíhá v období. Více viz <https://www.podripskaskola.cz/cz/projekty/prevence-skolni-neuspesnosti.html>.

9 žáků, opatření 2. a 3. stupně 45 žáků. Škola měla 8 asistentů pedagoga (AP), z toho 1 AP na plný úvazek v družině.

Ze sociálně znevýhodněného prostředí se dle informací zástupců školy a jejich kvalifikovaného odhadu na škole vzdělává 16 dětí (2 %). Nejčastěji se jedná o děti z azylových domů, které jsou oba ve spádové oblasti školy (jeden pro budovu v Jungmannově ulici, druhý pro budovu v Krabčické ulici). Tyto děti chodí do školy často krátkodobě (třeba jen půl roku), jen po dobu pobytu matky v azylovém domě. Mezi děti se sociálně znevýhodněného prostředí spadají také některé romské děti (dětí ze dvou rodin, některé mají i uznané SVP „z důvodu odlišného kulturního prostředí“) a žáci cizinci (dle výkazu k 30.9.2017 šlo o 1 žáka z Bulharska, 1 z Vietnamu a 3 žáky z Ukrajiny).

Co se týče kariérového poradenství, v rámci výuky navštěvují žáci dny otevřených dveří středních škol na Roudnicku. Škola také organizuje burzu škol, na kterou zve zástupce středních škol z celého litoměřického okresu a některé školy z Mělníku, Odolené Vody a Prahy. Rodiče a žáci se zde mohou zeptat na vše, co je o dané škole zajímavé. V 9. třídě mají žáci školy v občanské výchově blok volba povolání.

Dle odhadu zástupců školy většina žáků (80 %) ví, na které škole by chtěli studovat. Z velké míry na jejich rozhodování mají vliv rodiče. Jako problematický vnímají zástupci školy velký podíl žáků, kteří se hlásí na maturitní obory, často právě na přání rodičů, přestože se podle nich nejedná o žáky, kteří mají ke studiu předpoklady, a lépe by se uplatnili v učebních oborech (v loňském roce se zhruba ¼ hlásila na gymnázium, na učební obory se hlásí málo žáků)³. Na roudnické střední školy nastoupí asi 1/3 žáků.

Ve školním roce 2016/2017 ukončilo povinnou školní docházku 73 žáků, z toho 70 v 9. ročníku, 2 v 8. ročníku a 1 v 7. ročníku.

Předčasné odchody ze vzdělávání zástupci školy nevnímají jako problém, protože podle jejich znalosti naprostá většina žáků včetně těch, kteří končí v nižším než 9. ročníku, ve středním vzdělávání pokračuje. V posledních 20 letech podle zástupců školy nenastoupili na střední školu pouze 3 žáci. Z tohoto počtu to byly dvě žákyně, které vycházely z 8. ročníku zrovna v loňském roce (2017/2018): dle zástupců školy byla jedna ze sociálně znevýhodněného prostředí⁴ a jedna s psychickými potížemi.

Zpětnou vazbu o úspěšnosti žáků ve středním vzdělávání základní škola nemá. Škola zjišťuje úspěšnost žáků na gymnáziu a díky velikosti města se většinou dozví i o žácích na roudnických středních školách (ví o 5 nebo 6 žácích, kteří školu nedodělali, většinou šlo právě o žáky ze SVL).

Škola kladně hodnotí spolupráci s PPP, SPC i OSPOD. V minulosti došlo k drobnému nedorozumění ve spolupráci s NZDM ohledně možností doučování a sdělování informací o žácích.

³ Na webu publikovaná úspěšnost u přijímacích zkoušek: 2016/2017 - Výsledky přijímacího řízení na střední školy a učiliště (84 žáků): Gymnázium – 22 žáků, Střední školy – s maturitou – 34 žáků, Střední školy – bez maturity – 17 žáků.

⁴ Žákyně neměla v 8. ročníku klasifikované předměty kvůli velkému množství (cca 600) zameškaných od lékaře omluvených hodin. Škola se několikrát obrátila na OSPOD.

Momentálně doučování organizuje škola, doučují učitelé. Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí se ale neúčastní, doučování jim nabízí, ale je dobrovolné. Navíc žáci, kteří při hodině „zlobí“, na doučování nesmí. Škola podle nic nemá prostředky, jak žáky k doučování motivovat. V tomto by viděli přínos NZDM, kam tito žáci chodí dobrovolně, aby je doučovali tam.

Spolupráce s rodiči hodnotí zástupci školy i kladně, ve většině případů se rodiče o vzdělávání svých dětí zajímají (i v případě některých žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí⁵). Když ale rodina se školou spolupracovat nechce, škola uvádí, že nemá žádné další možnosti, jak situaci změnit.

Základní škola Roudnice nad Labem, Karla Jeřábka 941, okres Litoměřice

Jde o úplnou základní školu s 9 postupnými ročníky. Od loňského školního roku má škola nové vedení. Areál školních budov se nachází ve středu města. Kapacita školy je 650 žáků a navštěvovalo ji 607 žáků (dle Výroční zprávy za rok 2018/2019), což znamená 93% zaplněnost. Velký nárůst žáků je na prvním stupni, kdy škola v tomto školním roce otevřela 3 první třídy s celkovým počtem 67 dětí. Škola se prezentuje jako inkluzivní vzdělávání se zaměřením na estetickou výchovu (tamtéž). Podle zástupce školy je škola vnímána dobře, mají úplně naplněné třídy a je o ní velký zájem i ze strany rodičů dětí žijících mimo spádový obvod z okolních obcí.

Škola je zapojena v projektu „Prevence školní neúspěšnosti ve školách na Podřipsku“ (viz výše s. 11).

K 30. 9. 2017 navštěvovalo školu celkem 38 žáků se SVP (6 % žáků školy). Z toho 37 se zdravotním postižením, 4 s jiným zdravotním znevýhodněním a 2 žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Podpůrná opatření 1. stupně využívali 2 žáci, 2. stupně 14 žáků a 3. stupně 5 žáků. V loňském školním roce na škole působil 1 AP (Výroční zpráva 2017/2018).

Zástupci školy vnímají problém v zařazování dětí s LMP. Ve škole se v současnosti vzdělávají 3 děti s LMP (z toho dvě děti romské). Děti jsou dle zástupce školy spokojené, ve výuce vše probíhá v pořádku, ale o přestávkách jsou izolované a vyřazené z kolektivu, nemají mnoho kamarádů, zejména na 2. stupni.

Sociální znevýhodnění nesledují, na škole jsou 3 děti, které mají obědy zdarma (jedná se o děti, jejichž matka je samoživitelka, a/nebo bydlí na azylovém domě).

Na škole se vzdělávají romské děti. Jejich počet se oproti minulosti snížil, od doby kdy byla zrušena SVL TGM, která se nacházela ve spádové oblasti školy. V současnosti se jedná asi o 8 dětí. Dle zástupce školy nejsou všechny romské děti sociálně znevýhodněné. Nemají kázeňské problémy a v kolektivu jsou dobře začleněné, s ostatními žáky vycházejí dobře. Zejména na 1. stupni prospívají výborně, na 2. stupni ale začínají problémy např. s absencemi. Příčinu vidí zejména v hodnotovém žebříčku rodin. Finance nejsou dle názoru vedení školy důvodem segregace sociálně slabých romských žáků. Tito žáci se účastní všech školních aktivit spolu s ostatními.

⁵ Zástupci školy uvedl jako příklad matku se 3 dětmi, která se snaží, aby děti chodily do školy, přijde se do školy podívat na známky, protože doma nemá počítač, pomůcky si děti půjčují přímo ve škole, ale stejně se potýkají se školním neúspěchem.

V rámci kariérního poradenství mají žáci od 8. ročníku program Svět práce a v 9. ročníku absolvují pohovor s výchovným poradcem. Škola toto vnímá jako pro žáky dostatečné, aby si vytvořili představu o tom, co chtějí dělat. Velký vliv na rozhodnutí dle jejich názoru mají rodiče, kteří většinou preferují maturitní obor bez ohledu na studijní úspěchy žáka. Na škole sledují, kam se žáci hlásí, a zda na školu pokračují. Většina vyhledává školy v Roudnici, dále se hlásí do Štětí a do Ústí nad Labem, výjimečně do Prahy (konzervatoře apod.). V loňském školním roce 2017/2018 byli 4 žáci přijati na čtyřleté gymnázium, 35 žáků na střední odbornou školu a 12 žáků nastoupilo na odborné učiliště.

Ve školním roce 2016/2017 ukončilo povinnou školní docházku 58 žáků, z toho 56 v 9. ročníku, a 2 v 8. ročníku. Předčasné odchody ze vzdělávání zástupci školy nevnímají jako problém. Žáci, kteří by nepokračovali, jsou výjimkou, v posledních letech to byl pouze jeden žák.

Zpětnou vazbu o úspěšnosti žáků na středních školách nemají, pouze nahodile od bývalých žáků, kteří se ve škole zastaví, aby jim o své situaci poreferovali.

Doučování probíhá přímo ve škole, učitelé jej navrhují žákům, kteří ale ne vždy na doučování dochází. Dalším problémem jsou časté absence některých žáků. Ve výroční zprávě se uvádí:

Snahou vedení i ostatních vyučujících je úzká spolupráce s rodiči žáků, kteří mají studijní či výchovné problémy. Velkou pozornost věnujeme vzdělávání romských dětí, ale naše snaha často ztroskotává na nezájmu rodičů, kteří nechávají děti často bezdůvodně doma pro časté bolesti hlavy a břicha, proto úzce spolupracujeme s dětskými lékaři, kteří jsou ochotni spolupracovat. (Výroční zpráva 2017/2018)

Spolupráci s rodiči hodnotí až na výjimky kladně. A právě pro případy, kdy se jim spolupráci s rodiči nedaří navázat, by viděli prostor pro sociálního terénního pracovníka pracujícího přímo s rodinou.

Základní škola a mateřská škola Roudnice nad Labem, Školní 1803

Jde o úplnou základní školu s devíti postupnými ročníky. Nachází se na sídlišti Hracholusky v komplexu školských zařízení, které tvoří 6 pavilonů. Součástí školy je i mateřská škola a přípravná třída. Přípravná třída úzce spolupracuje s MŠ a prvním ročníkem ZŠ (Výroční zpráva 2017/2018).

Kapacita školy je 680 žáků a ve školním roce 2017/2018 jí navštěvovalo 547 žáků (80 % kapacity). Ve výroční zprávě se o obrazu školy uvádí: „Naše úsilí o změnu image školy bylo korunováno úspěchem. Po zápisu do prvních tříd jsme otevřeli v září další třetí první třídu. Obě oddělení MŠ jsou naplněná. Získali jsme podpůrné granty na projekty, které jsme realizovali.“

Škola je zapojena do projektu „Prevence školní neúspěšnosti ve školách na Podřipsku“⁶. Ve škole mají také koordinátora inkluze, který mimo jiné zajišťuje i podporu žákům ohroženým školním neúspěchem a koordinuje doučování, které je poskytováno žákům přímo ve škole.

K 30. 9. 2017 navštěvovalo školu celkem 38 žáků se SVP (7 % žáků školy). Z toho 28 se zdravotním postižením, 13 s jiným zdravotním znevýhodněním a 2 žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních

⁶ <https://www.podripskaskola.cz/cz/projekty/prevence-skolni-neuspesnosti.html>

podmínek. Podpůrná opatření 1. stupně využívali 2 žáci, 2. stupně 18 žáků, 3. stupně 5 žáků a 4. stupně 2 žáci. V loňském školním roce na škole působil 1 asistent pedagoga (Výroční zpráva školy 2017/2018). Podle odhadu zástupce školy se zde vzdělává 15 dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Na škole jsou i žáci cizinci z Ukrajiny a Mongolska a také romští žáci.

Kariérové poradenství poskytuje výchovný poradce žákům i rodičům ve spolupráci s třídním učitelem. Zajišťuje organizaci přihlášení na střední školu. Škola organizuje besedy a programy pro děti zaměřené na kariérové poradenství. K informovanosti žáků slouží i nástěnky s problematikou volby budoucího povolání. Škola intenzivně spolupracuje i s úřadem práce, žáci navštěvují informační poradenské středisko, mají možnost si tam udělat test profesní preference. Škola s žáky navštěvuje i všechny roudnické střední školy v rámci dnů otevřených dveří. V době konání třídních schůzek jsou zástupci středních škol z celého okresu, Mělníka, Odolené Vody a Prahy pozvaní do školy a rodiče s dětmi si s nimi mohou promluvit. Žáci mají možnost poradit se i se školní psycholožkou, za kterou často chodí děti, které neví na kterou školu se hlásit, případně když chtějí někam jinam, než si přeji jejich rodiče. Většina žáků si je potom schopna udělat představu o tom, na jakou školu by chtěli pokračovat. I přesto ale za ně podle zástupců školy z velké míry rozhodují rodiče.

Za školní rok 2016/2017 ukončilo povinnou školní docházku 44 žáků, z toho 42 v 9. ročníku, a 2 v 8. ročníku. Předčasné odchody ze vzdělávání zástupci školy nevnímají jako problém. Podle nich nastoupí na střední školy naprostá většina žáků, až na úplné výjimky, což byl v minulosti pouze 1 žák. V loňském školním roce byli žáci přijati na následující školy: 1 na gymnázium a 44 na jiné střední školy. V minulosti se žáci hlásili převážně na školy v Roudnici, teď čím dál tím více volí jiná města např. Lovosice, Litoměřice, Mělník, Štětí, Praha, Ústí nad Labem.

Zpětnou vazbu o přijetí dostává základní škola pouze od žáků, v naprosté většině jim žáci sdělují, zda a kam byli přijati, výjimkami jsou někteří žáci převážně končící v dřívějším ročníku, kteří tuto informaci škole neposkytnou. Škola by ocenila, kdyby měla k dispozici zpětnou vazbu o tom, kde a nakolik úspěšně její bývalí žáci pokračují ve studiu.

Základní škola praktická, Roudnice nad Labem, Neklanova 1807, příspěvková organizace

Základní škola praktická poskytuje vzdělávání v zrekonstruovaném prostoru v areálu SOŠ a SOU Neklanova 1806. Škola je plně organizovaná, poskytuje vzdělávání žákům s lehkým a středně těžkým mentálním postižením, žákům s více vadami a žákům s autismem. Do školy jsou přijímáni žáci na základě doporučení školského poradenského zařízení a se souhlasem zákonných zástupců. Jejich výuka probíhá v 1. – 9. ročníku, popř. je vzdělávání žáka prodlouženo na 10 let. (výroční zpráva)

Dle zástupců školy se škola potýká s negativním obrazem mezi veřejností, který přetrvává z minulosti, přestože se vzdělávání na ZŠ praktické proměnilo.

Základní škola má kapacitu 100 žáků. Ve školním roce 2017/2018 do školy chodilo 49 žáků na základní školu a 7 žáků na základní školu speciální. Všech 56 jsou žáci se SVP, všichni mají zdravotní postižení, 1 s jiným zdravotním postižením a 7 z důvodů odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Děti ve škole pocházejí z různého socio-

ekonomického zázemí. Školu navštěvují také romské děti, ne všechny ale pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí.

V rámci kariérového poradenství škola spolupracuje se středními školami. Vzhledem k tomu, že se SOU potýkají s malým zájmem, vidí v praktických školách potenciál. Žáci chodí do škol na exkurze, ze vzdálenějších škol jezdí zástupci škol k nim. Problematictější zástupce školy vidí rozsah nabídky oborů, kam se žáci mohou hlásit, ta je omezená zejména pro dívky. Proto se žákům snaží předat informaci, že po získání výučního listu mohou navázat rekvalifikačními kurzy, případně i dalším studiem na SŠ.

Žáci nevolí jenom E obory. Hlásí se na SOŠ a SOU Neklanova v Roudnici, v Litoměřicích, možný je i internátní pobyt v Liběchově. Rodiče ale často volí místní lokality, žáci mají někdy problém díky svému handicapu se sami zorientovat ve vzdálenější lokalitě. V loňském školním roce dle výroční zprávy ukončilo povinnou školní docházku 10 žáků, z toho 9 v 9. Ročníku a 1 v 8. Ročníku. Do učebních oborů bylo přijato všech 9 žáků z 9. ročníku. Žáci volili obory kadeřník/ce, zahradnické práce, kuchař číšník, cukrářské práce v Roudnici, Litoměřicích, Liběchově.

Přechody do dalšího vzdělávání tedy zástupci školy nevnímají jako problém. Žáci se hlásí a odcházejí do dalšího vzdělávání. Za posledních 5 let to byl 1 chlapec, který nešel dál. Končil školu v 17 letech a odešel pracovat. Pracoval na brigádách už během školy a měl bratry, kteří také pracovali. Dvě dívky v loňském roce si nepodaly přihlášku v termínu, ale vrátily se v srpnu a přihlášky si nakonec podaly a do dalšího vzdělávání nastoupily. V případě předčasného ukončení vzdělávání zástupci školy vnímají jako výrazný vliv rodiny.

Základní škola Straškov-Vodochody, okres Litoměřice

Jde o úplnou základní školu s 9 postupnými ročníky. Od roku 2007 jsou při škole zřízeny dvě speciální třídy, kde se vzdělávají žáci se zdravotním postižením. V souladu se ŠVP *Škola pro všechny* škola poskytuje základní vzdělání i základy vzdělání. Do školy dojíždějí děti z 5 okolních obcí.

Kapacita běžných tříd je 225 žáků, kapacita speciálních 30 žáků. Ve školním roce 2017/2018 navštěvovalo školu 216 žáků v běžných třídách (naplněnost 96 % kapacity) a 13 žáků ve speciálních třídách (naplněnost 43 % kapacity). V letošním školním roce je ve speciálních třídách 12 dětí. Speciální třídy a běžné třídy mají společnou hudební a výtvarnou výchovu a tělocvik. Vztahy mezi dětmi z běžných a speciálních tříd mohou být někdy problematické, zejména tělesná výchova, kdy se projevuje mezi dětmi agresivita. Škola také musela řešit stížnosti na děti ze speciálních tříd ze stran rodičů dětí z běžných tříd.

K 30. 9. 2017 navštěvovalo školu celkem 41 žáků se SVP. Z toho 37 se zdravotním postižením, 5 s jiným zdravotním znevýhodněním a 3 žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Podpurná opatření 2. stupně využívalo 10 žáků a 3. stupně 5 žáků (Výkaz o základní škole). Dle informací zástupců školy je na ZŠ přibližně 20 dětí ze SVL.

Škola se prezentuje jako škola zaměřená na vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, viz ŠVP (s. 26): „V naší škole je kladen velký důraz na výchovu a vzdělání žáků sociálně znevýhodněných“.

V tomto ohledu vnímají pozitivně i to, že se jedná o školu „na vesnici“: ředitelka rodiny žáků dobře zná, učila i rodiče dětí ze SVL. Škola nabízí žákům po škole doučování. Některé děti ze SVL si mohou nechávat školní věci ve škole, pomůcky mají ve škole k zapůjčení a učitelé jim materiály hodně kopírují. Velký důraz kladou na komunikaci s rodinou a vnímají pozitivní dopady, změnil se i postoj rodin, které je dříve vnímaly jako nepřátele. Díky tomu nemají problém se záškoláctvím:

Jsme navodili takovou bych řekla přátelskou atmosféru s rodiči, což bylo to úplně nejdůležitější, začít s rodinou. (...) A vím, že opravdu pokud se rodina rozhodne, že pro ně nechceme nic špatného, ale naopak (...), tak je to dobře. Takže dneska musím říct, máme nadstandartní vztahy s těmito rodiči a pokud je potřeba a pozvu je do školy, oni opravdu přijdou. A máme minimum záškoláctví, v podstatě nulový, kdy ty děti opravdu jdou do té školy a když nejdou je to důvod nemoc, žádný záškoláctví jako dřív (zástupce školy).

Co se týče kariérového poradenství, volbě školy se žáci věnují v hodinách občanské nauky. Navštěvují dny otevřených dveří SŠ např. SOŠ a SOU Neklanova v Roudnici nad Labem. Dříve v tomto směru škola hodně spolupracovala s úřadem práce, kde se žákům během jednoho dopoledne věnovali ohledně volby povolání a žáci si mohli udělat profesní test. Nyní si žáci mohou test profesní orientace objednat u PPP v Roudnici. Většina dětí ale ví, kam se hlásit, tento test si objednávají zhruba 3 děti v ročníku, které ještě váhají.

Za školní rok 2016/2017 ukončilo povinnou školní docházku 24 žáků, z toho 21 v 9. ročníku, a 1 v 8. ročníku a 2 v 7. ročníku. V souvislosti s přechody na SŠ škola vnímá jako velký problém přechod dětí ze SVL, které chodí do speciálních tříd⁷. Žáci ze SVL ze speciálních tříd podávají přihlášku a jsou přijati na E obory SOŠ a SOU Roudnice nad Labem, Neklanova, ale po prázdninách do 1. ročníku nenastoupí. Hlavní důvody vidí zástupci školy v rodině – rodiny považují v 15 letech děti za dospělé a nerozporují rozhodnutí dětí školy zanechat. Jindy je to podle nich právě rodina, která si další vzdělávání nepřeje (jmenovitě uváděli případ jedné dívky, která sama zájem studovat měla).

Zástupci školy vnímají jejich možnosti v tomto ohledu jako vyčerpané, děti už nejsou žáky školy. Taky spolupráci se SOŠ a SOU Neklanova vnímají jako velmi dobrou (nejen díky osobním vazbám) a dostávají o nástupu dětí zpětnou vazbu. Případnou možnost vnímají v propojení rodičů a střední školy, seznámením rodičů s prostředím školy, společnou návštěvou dne otevřených dveří na SŠ.

Zástupci školy by také ocenili sociálního pedagoga/sociálního pracovníka, který by s rodinami jako zástupce školy komunikoval. Jako přínosné pro větší začlenění dětí ze speciálních tříd vidí zástupci školy společné aktivity žáků běžných a speciálních tříd, jejich větší propojení. Před několika lety měly financovanou společnou školu v přírodě – vzájemné poznávání. Při přípravě společných akcí se sice setkávají s odmítnutím a nezájmem žáků a rodičů ze SVL, ale po skončení hodnotí žáci tyto akce pozitivně a zástupci školy by rozhodně uvítali, kdyby měli k dispozici finance na organizaci dalších takovýchto událostí.

5.2.2 Vzdělávání na středních školách

V Roudnici nad Labem se nachází 4 střední školy (Gymnázium Roudnice nad Labem, SOŠ a SOU Neklanova 1806, Soukromá podřipská SOŠ a SOU o.p.s., VOŠ a SOŠ Roudnice nad Labem, Špindlerova 690). Rozhovory byly uskutečněny se zástupci SOŠ a SOU Neklanova 1806, kde na základě rozhovorů s aktéry s místní znalostí existoval předpoklad, že se

⁷ Děti ze SVL, které chodí do běžných tříd, na střední vzdělávání pokračují.

s problematikou předčasných odchodů nejčastěji setkávají, a se Soukromou podnikovou SOŠ a SOU o.p.s., která je zapojena do projektu Prevence školní neúspěšnosti.

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Neklanova 1806, 413 01 Roudnice nad Labem, příspěvková organizace

Škola vznikla v rámci optimalizace sítě škol na základě usnesení zastupitelstva Ústeckého kraje v roce 1999 sloučením Integrované střední školy a Středního odborného učiliště strojírenského. Zřizovatelem školy je Krajský úřad Ústeckého kraje. Celý komplex tvoří budova školy, Domov mládeže a areál dílen objekt „Pracner“ se zaměřením na opravy automobilů a oborů strojírenských. Škola nabízí široké spektrum vzdělávacích oborů, které lze rozdělit do čtyř základních skupin:

- Klasické strojírenské obory: Mechanik opravář motorových vozidel, Karosář, Obráběč kovů a dvouleté nástavbové studium Provozní technika. Na tyto učební obory navazuje obsahově i organizačně studijní obor Dopravní prostředky.
- Stavební obory jsou reprezentovány tříletými učebními obory: Instalatér a Zednické práce (určen pro žáky základních škol speciálních)
- obory služeb: tříletým učebním oborem Pečovatelské služby a studijní obor Sociální péče se zaměřením na pečovatelskou činnost.
- ve spolupráci s firmou Compass Group Czech Republic s.r.o. škola nově zřídila učební obor Kuchař-číšník, který se v rámci aktuálního požadavku trhu práce jeví jako perspektivní.

V rámci školy je zajištěna horizontální (dle výsledků je studentovi umožněno přestoupit ze ŠOŠ na SOU a opačně, a z více náročného na méně náročný obor a opačně) i vertikální prostupnost (po ukončení tříletého učebního oboru mohou žáci pokračovat ve studiu v dvouletém nástavbovém oboru).

Kapacita střední školy je 837 žáků. Ve školním roce 2017/2018 ji navštěvovalo 473 žáků, kapacita je tedy naplněná z 57 %. Z toho byl počet žáků SOŠ a SOU 426 a počet žáků OU 47.

Velkou pozornost škola věnuje náborové činnosti: úzce spolupracuje s vybranými základními školami v regionu, propaguje školu na veletrzích a sváží žáky ZŠ k přímým prohlídkám teoretické výuky ve škole a odborného výcviku v dílnách, včetně konání „Dnů otevřených dveří“ pro individuální konzultace a prohlídky školy a dílen. S některými základními školami jezdí zástupci školy na společné akce, např. návštěva technického muzea a Národního muzea.

Dle výkazu o střední škole bylo k 30. 9. 2017 na škole v denní formě vzdělávání 40 žáků se SVP, z toho 38 se zdravotním postižením, 2 s jiným zdravotním znevýhodněním a 5 se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. V běžných třídách byli 2 žáci s 1. stupněm podpurných opatření, 10 žáků s 3. stupněm podpurných opatření a 1 žák se 4. stupněm podpurných opatření. Ve speciálních třídách měli 2 žáci 3. stupeň podpurných opatření. S kategorií sociálního znevýhodnění škola nepracuje. Podíl žáků se sociálně znevýhodněného prostředí nedokážou určit, podle zástupců školy je určování sociálního znevýhodnění obtížné. Romských žáků zde studuje 28.

Zástupci školy vnímají předčasné odchody ze vzdělávání jako problém, který přetrvává. K 31. 8. 2018 ukončilo studium 94 žáků. 2017/2018. Z 94 žáků zanechalo studia 83 žáků (17,5 %) z různých důvodů a 11 žáků přestoupilo na jinou školu a pokračovalo ve studiu. V průběhu roku přestoupilo 30 žáků z jiných škol. Zhruba 2-3 žáci ročně se přihlásí, jsou přijatí, ale 1. září už nenastoupí. Podle zástupců školy se často jedná o děti ze SVL ve Straškově-Vodochodech.

Odcházející žáci podle zástupců školy pocházejí především ze sociálně znevýhodněného prostředí (vzhledem k počtu romských žáků na škole a počtu žáků, kteří v loňském roce předčasně opustili školu lze říci, že jen menší část z nich je romského původu, většina předčasně odchodících jsou spíše neromové). Není ani pravidlem, že by důvodem odchodu ze vzdělávání byl školní neúspěch.

Hlavní příčinu odchodů vidí zástupci školy v rodině. Zejména tlak rodiny, aby žáci šli pracovat, někdy i proti vůli samotného žáka, který by se chtěl dále vzdělávat. Nelze podle nich říci, v kterém ročníku žáci ukončují, ale výjimkou není ani ukončení až v posledním ročníku školy, před závěrečnými zkouškami. Druhou příčinu předčasných odchodů spatřují ve firmách (např. Amazon a překladiště směrem na Prahu), kam žáci odcházejí za vidinou výdělků.

Velký vliv firem na předčasné odchody je patrný především u žáků v nástavbovém studiu, tzn. jedná se o žáky, kteří už mají vyučení a za dva roky by mohli získat maturitu. Méně se to stává u učebních oborů a minimálně u maturitních oborů.

Další faktorem mohou být i náklady na studium. Žáci v prvním ročníku učebních oborů sice obdrží bezplatně ochranný pracovní oděv a obuv. Škola také pro studenty ze vzdálenějších lokalit nabízí ubytování na domově mládeže za sníženou platbu (a pokud podají žádost, mohou získat ubytování zdarma). Ale zástupce školy ví o žácích, kteří musejí docházet na brigádu, aby měli na dojíždění do školy.

Zástupci školy se domnívají, že z jejich strany jsou už vyčerpané všechny možnosti podpory a nevidí žádné další možnosti. Třídní učitelé, VP, případně zástupce nebo ředitelka intenzivně komunikují s rodinou za použití různých kanálů (telefon, sms, WhatsApp, Facebook). VP kromě toho jezdí i do rodin. Někdy dokonce zprostředkovávají nebo asistují žákům z E oborů a jejich rodinám při vyšetření v poradně. Od loňského školního roku fungují na škole dva kariéroví poradci, kteří se přímo těmto žákům věnují, komunikují s nimi, pomáhají jim. Případné záškoláctví nebo neomluvenou absenci žáků třídní učitelé neprodleně s rodinou řeší. Škola nabízí doučování.

Zástupci školy vidí řešení předčasných odchodů v zavedení povinné školní docházky do 18 let.

Další střední školy ve městě Roudnice nad Labem

Ostatní střední školy ve městě se s problémem předčasných odchodů ze studia setkávají spíše výjimečně. Z rozhovoru se zástupcem Soukromé podřipské SOŠ a SOU o.p.s.⁸ vyplynulo, že ze školy odchází maximálně 10 % studentů, ale z nich 99 % přechází na jinou školu, tzn. ve vzdělávání pokračují. Vzdělávání neukončuje téměř nikdo.

⁸ Škola je zapojena do projektu *Prevence školní neúspěšnosti ve školách na Podřipsku* (viz výše).

Podobnou zkušenost potvrzuje i VOŠ a SOŠ Roudnice nad Labem, Špindlerova třída 690, s předčasnými odchody ze školy a ze vzdělávání se vůbec neseťkávají.

Z výročních zpráv Gymnázia Roudnice nad Labem vyvstává podobná situace. V posledních letech vzdělávání na gymnáziu ukončili jednotliví žáci, 1 žákyně přestoupila na jiné gymnázium (2017/2018), 1 žákyně na vlastní žádost odešla (2016/2017), vyloučen byl 1 žák (2015/2016) a 1 žák odešel po neúspěchu u opravných maturitních zkoušek (2015/2016).

5.3 Pohled NNO na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Farní charity Roudnice nad Labem, Jungmannova 670

Posláním NZDM je doprovázet děti, mládež a mladé dospělé z Roudnice nad Labem a okolí ve věku 6 - 26 let v obtížných situacích a prostřednictvím sociální práce a nabídky volnočasových a vzdělávacích aktivit přispívat k jejich sociálnímu začlenění do běžného života.

Dle informací od zástupců NZDM, celkově klub navštěvuje asi 120 klientů, polovina v mladším věku 6 – 15 let, polovina v kategorii 15 – 26 let. Okamžitá kapacita klubu je 50 dětí, v létě chodí více těch mladších (starší tráví volný čas venku), v zimě je to vyrovnané. NZDM navštěvují děti a mladiství z celé Roudnice. Naprostá většina klientů pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí (chudoba, dluhy...). Většina klientů jsou Romové (70 – 80 %).

S předčasnými odchody ze vzdělávání se u svých klientů setkávají, i když se podle nich situace zlepšuje. Velmi zřídka se stane, že by někdo vůbec do středního vzdělávání nenastoupil (v posledních 5 letech šlo o jedinou klientku, která se ale po intervencích ze strany NZDM a ÚP do vzdělávání vrátila). Horší je situace s odchody ze středního vzdělávání. Podle odhadu pracovníků NZDM zhruba 40 % klientů, kteří studují na SŠ, školu předčasně opustí. Na druhou stranu se situace podle nich zlepšuje, což pozorují i na vztahu klientů ke škole. Jedna klientka v loňském roce odmaturovala, jeden žák ZŠ odešel na SŠ a je tam mezi nejlepšími, další 4 děti se připravují na přechod do středního vzdělávání a přišli se zeptat, kde hledat o školách informace atd.

Co se týče důvodů předčasných odchodů, velkým faktorem je podle NZDM možnost výděleku (např. dva klienti těsně před závěrečnými zkouškami odešli pracovat do Amazonu). Případně má podíl na předčasném odchodu rodina žáka, např. skrze tlak na nástup do zaměstnání kvůli zajištění finančního příjmu rodině. Důvody předčasných odchodů spatřují pracovníci NZDM ale na i straně školy. Dle jejich názoru a informací, které mají od dětí, se děti setkávají na školách se šikanou. Největší podíl na tom, zda se dítě ve škole zvládne začlenit či ne podle nich má třídní učitel, který má vliv na atmosféru ve třídě. Jeho vzorce chování také žáci přebírají (např. negativní/pozitivní postoj k dětem se SVP, dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí, romským dětem). Setrvání ve vzdělávání rozhodně nepomáhá ani to, že se klienti setkávají s diskriminací i na trhu práce (př. klientka s maturitou, která nemůže najít práci, přestože situace je pro hledání nového zaměstnání velmi pozitivní).

V klubu s klienty řeší i kariérové poradenství (se staršími klienty si o možnostech dalšího vzdělávání a uplatnění povídají, organizují debaty s profesionály/představiteli různých povolání např. fotografkou, pomáhají s orientací na internetu, jak vyhledat informace o jednotlivých školách apod.). Co se týče představ o budoucnosti, často se u klientů setkávají

s nereálnými až fantastickými představami (např. přání stát se superhrdinou), které se NZDM snaží korigovat a přetavit v reálnou podobu (superhrdinou může být hasič, policista). Některé děti ani těsně před odchodem ze ZŠ neví, na kterou školu si mají podat přihlášku. Velký vliv na to, kam se přihlásí, mají kamarádi a příbuzní. Jak se daří dětem na střední škole ví pracovníci NZDM především u těch klientů, kteří stále docházejí do klubu. Pokud docházet přestanou, zeptají se třeba při náhodném setkání na ulici.

NZDM není se školami v častém v kontaktu. Pokud společně něco řeší, jedná se většinou o krizové situace, případně do školy volají, když si potřebují ověřit, že byl klient ve škole (do klubu totiž může pouze v případě, že chodí do školy). Ze strany škol se setkávají s neporozuměním v otázce toho, co NZDM je a jak funguje. Službu však školám představují a dávají jim tipy, jak rozpoznat žáky, kteří takovýto typ služby potřebují.

SAS pro rodiny s dětmi, Farní charita, Roudnice nad Labem

Farní charita poskytuje rodinám s dětmi v těžké sociální situaci poradenství a podporu, přispívající ke správnému vývoji dítěte a sociálnímu začlenění rodiny. Cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi do 18 let, které bydlí v Roudnici nad Labem a obcích spádové oblasti Roudnice nad Labem.

Nejvíce s klienty řeší problémy s výchovou, společně s rodiči připravují děti na doučování, chod domácnosti, získání návyků a režimu. V některých případech spolupracují i se školami, ale to se v jednotlivých případech odvíjí od ochoty jednotlivých učitelů. Podle jejich zkušenosti ne všechny školy/učitelé mají o spolupráci zájem. Jako velmi vstřícnou školu vnímají např. ZŠ praktickou. Spolupracují i s dalšími neziskovými organizacemi: s Centrem D8, o.p.s. (psychologická pomoc v rámci programu Klíč) a s Nadějí, z.s. (finanční problematika, exekuce).

S předčasnými odchody ze vzdělávání se v rodinách klientů setkali, ale za poslední 3 roky to bylo tak maximálně v 5 případech (šlo o nenastoupení na střední školu i odchody ze středního vzdělávání). Za hlavní příčinu předčasných odchodů považují finance. Jednak to může být potřeba peněz, děti se chtějí osamostatnit. Některým však pokračovat ve studiu neumožňuje právě špatná finanční situace rodiny, kdy je vzdělávání ve středním školství pro ně finančně náročné (např. jednomu chlapci zprostředkovali peníze z nadace Agrofert na nákup učebnic a dalšího vybavení, aby mohl nastoupit na střední školu).

Centrum D8, o.p.s.

Původně občanské sdružení Matýsek vzniklo na konci roku 2004 jako mateřské centrum. Od roku 2011 rodinné centrum rozšířilo svoji činnost o realitní, finanční, základní sociální a výživové poradenství. V letech 2013 – 2016 provozovalo NZDM Kecka. V roce 2014 změnilo název na Centrum D8 a transformovalo se na o.p.s. V současnosti nabízí odborné sociální poradenství Klíč a motivační a aktivizační programy pro rodinu a mládež, podporuje rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči, organizuje „školičku“ pro předškolní děti a pořádá celou řadu dalších vzdělávacích a tréninkových aktivit pro děti i rodiče. Kromě Roudnice působí také v Kralupech nad Vltavou.

V rámci projektu „Prevence školní neúspěšnosti ve školách na Podřipsku“ Centrum D8 zajišťuje doučování dětí a čtenářské dílny. V současnosti připravuje nový projekt, který by

měl obsahovat kromě doučování (včetně dětí se SVP) také předškolní centrum a volnočasové aktivity.

V současnosti se s problematikou předčasných odchodů ze vzdělávání v rámci své činnosti nesetkávají, činnost Centra je zaměřena na jinou cílovou skupinu. S problémem se setkávali dříve během provozování NZDM. Z počátku klub využívaly nejdříve hlavně mladší děti (7 – 9 let), každý rok se ale počet klientů starších 12 let navyšoval. Klub si také postupně získával oblibu (v roce 2012 měli 23 klientů, v roce 2013 měli 63 klientů, v roce 2014 74 klientů, v roce 2015 96 klientů a v roce 2016 měli 100 klientů). Klienty NZDM tvořily z velké část (90 %) děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, většinou romské děti. Zejména šlo o děti ze sídliště (část byla přestěhována na sídliště ze SVL TGM), dále děti ze ZŠ Skolní a ZŠ praktické. Až 70 % klientů se potýkalo s problémy ve škole (školní neprospěch/neúspěšnost).

Zástupci Centra vidí hlavní příčinu předčasných odchodů v chybějící motivaci z domova, což vede k tomu, že děti nevnímají vzdělání jako potřebné.

Centrum D8 činnost NZDM ukončilo z důvodu chybějící podpory města, i přestože NZDM mělo své opodstatnění, nejen díky svému umístění na sídlišti.

Centrum Hláška

Centrum Hláška je dobrovolnickou organizací pracující se školními dětmi a mládeží. Vzniklo v roce 2009 jako otevřený klub pro mládež, kde mají k dispozici i stolí hry, ping-pong nebo počítače s internetem. V klubu se děti mohou zapojit do různých kroužků. V těch se hradí pouze spotřebovaný materiál.

Ze začátku centrum fungovalo jako nízkoprahový klub, aniž by bylo registrováno jako sociální služba, tomu také odpovídalo složení klientů (většina ze sociálně znevýhodněného prostředí). Postupem času se složení zájemců proměnilo a v dnešní době funguje spíše jako klub pro školní děti, kterou nejsou nutně ohroženy sociálním znevýhodněním a které jsou zvyklé chodit na kroužky. Kapacita klubu je maximálně 15 dětí a klub navštěvuje průměrně 10 dětí.

Za dobu fungování klubu se vzdělávacích aktivit a doučování zúčastnily z 80 % děti z běžného sociálního prostředí, které jen potřebovaly dopomoci se školou, zbylých 20 % dětí bylo ze sociálně znevýhodněného prostředí (z toho polovina romských), převážně ve věku 6 -14 let, ze kterých zhruba 10 % předčasně odešlo ze vzdělávání. Konkrétně šlo např. o dívku, která se dostala do diagnostického ústavu nebo chlapce se SVP (s mentálním postižením), který do středního vzdělávání nastoupil, ale nedokončil jej. Příčiny předčasných odchodů zástupci centru spatřují zejména v rodině a rodinném zázemí a finančních potížích rodin.

Naděje, z.s.

Poskytuje pomoc lidem v nouzi na celém území ČR. V Roudnici nad Labem probíhá terénní program, v rámci kterého poskytují „podporu lidem ze sociálně vyloučených lokalit a příslušníkům etnických menšin v jakékoliv nepříznivé sociální situaci. Služba je zaměřena na vyhledávání a oslovování potencionálních klientů a poskytnutí podpory při řešení problému nebo následné nasměrování na další sociální služby, které daný problém řeší“ (webové stránky organizace). Cílovou skupinou jsou lidé ze SVL a příslušníci etnických menšin ve věku od 16 let.

S předčasnými odchody ze vzdělávání se ale nesetkávají. Buď proto, že většinou mají klienty starší 18 let, nebo proto že to s nimi klienti nechtějí řešit a tudíž se o tom pracovníci Naděje ani nedozvědí. Klienti se na ně obracejí nejčastěji o pomoc v oblasti zaměstnání a bydlení. Nejblíže tématu předčasných odchodů byla klientka, která po vyučení váhala, zda si dostudovat maturitu, nebo jít do práce. Společně probírali pro a proti a nakonec se rozhodla už do dalšího vzdělávání nenastoupit.

Projekt Transfer

Projekt, v rámci něhož vznikla poradenská centra v Ústeckém kraji, probíhal od 1. 6. 2016 – 31. 10. 2018 a byl realizován v partnerství s ÚP ČR krajskou pobočkou v Ústí nad Labem (realizátorem byl Ústecký kraj). Hlavním cílem projektu bylo zvýšit zaměstnanost a zaměstnatelnost mladých lidí do 29 let, kteří nejsou zapojeni do trhu práce ani nejsou součástí vzdělávacího proudu v Ústeckém kraji. Specifické cíle projektu byly zaměřeny na realizaci komplexu poradenských, vzdělávacích a dalších podpůrných aktivit projektu, které měly aktivizovat cílovou skupinu a vrátit či zapojit ji na trh práce. V Roudnici nad Labem fungovalo poradenské pracoviště na adrese SOŠ a SOU Roudnice nad Labem, Neklanova 1806. Vzhledem k datu ukončení projektu už se zástupci poradenského pracoviště nebyl realizován rozhovor.

5.4 Pohled Úřadu práce ČR (kontaktní pracoviště Roudnice nad Labem) na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání

Jak již bylo uvedeno výše (viz kapitola Popis a základní charakteristika města), v souvislosti s příznivou ekonomickou situací a dobrou dosažitelností do Prahy, Litoměřic nebo Ústí nad Labem ÚP registruje „minimum uchazečů“. V současnosti tak je velmi příznivé období, kdy vzhledem k dobré dopravní dostupnosti se daří umisťovat uchazeče ve všech vzdělanostních kategoriích.

Ve věkové kategorii 15 – 18 let je dle ÚP evidováno ke dni konání rozhovoru (prosinec 2018) 5 uchazečů, ve věkové kategorii 18 – 26 jich bylo registrováno 49 (z toho 14 předčasně odešlo ze vzdělávání). Z důvodu nízkého počtu uchazečů nikdo z Roudnice ani neprošel projektem *Iniciativa podpory zaměstnanosti mládeže pro region NUTS 2 Severozápad v Ústeckém kraji*⁹.

Podle zástupce ÚP žadatelů „dětí“ ve věku 15 – 18 let ubývá. Oproti konci 90. let, kdy v této věkové kategorii bývalo např. hodně nezletilých těhotných. Důvodem může být například ale jen velikost ročníků (protože oproti konci 90. let ubylo i registrovaných absolventů).

Příčiny předčasných odchodů shledávají zejména v rodině, často se jedná o rodiny pobírající dávky HN. Proto v těchto případech spolupracují se sociálními pracovníky města a s celou rodinou. Nejedná se podle nich totiž jen o problém, že dítě nechodí do školy a nechce dál do

⁹ Projekt probíhá v období od 1. 11. 2015 – 31. 7. 2019. Jeho hlavním cílem je „řešit nepříznivou situaci mladých lidí ve věkové skupině 15 – 29 na trhu práce osvojením si pracovních návyků a dalších kompetencí tak, aby došlo k včasnému a trvalému uchycení se na pracovním trhu a tím ke snížení nadprůměrně vysoké míry nezaměstnanosti mladých lidí. Cílem projektu je motivovat účastníky k prohloubení odborných znalostí a pracovních dovedností potřebných k výkonu konkrétní pracovní činnosti požadované trhem práce a vyrovnávat tak nesoulad mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce. Projekt zároveň usiluje o motivování účastníků ke zvýšení jazykové vybavenosti a pracovní mobility v rámci zahraničního pracovního trhu. Dalším cílem projektu je umožnit mladým návrat do škol, a tím získat potřebné vzdělání k následnému lepšímu uplatnění na trhu práce“ (Integrovaný portál MPSV).

vzdělávání, ale o komplexní problémy v dalších oblastech. Tito uchazeči se vrací do vzdělávání v minimální míře (nedaří se jim je přesvědčit, motivovat, i když rodiče si třeba jsou vědomi toho, že by děti měly ve vzdělávání pokračovat). Navíc, pokud se podaří někomu do vzdělávání vrátit, tak z jejich zkušenosti pouze minimum z nich školu dokončí.

Proto ÚP rozvíjí rozdílné strategie práce s uchazeči:

- do 18 let: nabízí různé job kluby, projekty zacílené na rozvoj měkkých dovedností, cílem je zůstat začleněný do společnosti, zachovat nějaké povinnosti, aby po dovršení 18 let byli schopni a připraveni nastoupit na trh práce
- nad 18 let: cílem je najít zaměstnání

Dle ÚP by ale hlavní práce s žáky předčasně odcházejícími ze vzdělávání měla primárně předcházet registraci na ÚP, kde by se neměli vůbec dostat. Aktivity a práce ÚP by měly být opravdu až tou poslední fází, kdy selže všechno předchozí. ÚP s nimi v současné situaci pracuje dostatečně, díky nízké nezaměstnanosti se mohou individuálně věnovat každému klientovi.

ÚP spolupracuje i se školami, zejména KOP v Litoměřicích. V Roudnici pořádají pro žáky 9. ročníků semináře.

5.5 Pohled na problematiku předčasných odchodů ze strany nositelů jevu

S ohledem na problematickou rekrutaci osob z této cílové skupiny a vzhledem k časovému limitu analýzy je vzorek respondentů menší, než propočítával design výzkumu. Rozhovory byly realizovány se

- studentkou SŠ, která i když je teprve v 1. ročníku a ze sociálně znevýhodněného prostředí, má dle zástupců SŠ velkou pravděpodobnost školu úspěšně absolvovat,
- studentkou učiliště, která po ZŠ nenastoupila na střední školu, ale po měsíci se do vzdělávání vrátila,
- s matkou dětí, které ze vzdělávání odešly.

Výsledky budou prezentovány pomocí dvou krátkých případových madailonků, které pomohou dokreslit situaci a podívat se na téma předčasných odchodů z jiného úhlu (dvou studentek), z pohledu cílové skupiny, i když rozhodně vzhledem k jejich počtu, nelze na jejich základě zobecňovat a rozhodně to není cílem této části analýzy.

Lenka¹⁰ (studentka SŠ)

Lenka (16 let) žije sama s matkou, starší sourozenci bratr a sestra se již osamostatnili. Matka, která dříve pracovala pro obec, teď pracuje v Amazonu, je vyučená. Bratr je vyučený, ale ze studia odešel bez ukončení nástavbového studia, protože nezvládl maturitu z matematiky. A sestra ze středního vzdělávání předčasně odešla do zaměstnání: přítel havaroval v autě a potřebovali tak peníze na nové auto. Návrat do školy už neplánuje, momentálně si s přítelem plánují pořídit vlastní bydlení a do budoucna založit rodinu. Lenka chce své rodině dokázat, že bude první, kdo zvládne maturitu.

¹⁰ Jméno bylo změněno.

O základní škole říká: „ta škola jakoby nebyla špatná, ale jakoby taková... jak to říct, no prostě, nebyla špatná, ale byla taková jiná“. Měla tam problematické vztahy s některými učiteli (kteří si na ni „zasedli“), další potíže souvisely s dlouhou absencí kvůli smrti babičky na Slovensku, kvůli čemuž měla horší známky ve škole. Na ZŠ problémy řešila s třídní učitelkou, která byla zároveň výchovnou poradkyní.

Přihlášku a výběr oboru řešili na škole, třídní učitelka se s žáky bavila o tom, co je baví a pomohla jim vybrat konkrétní obor¹¹. O škole se dozvěděla od nevlastního bratra, který tam studoval. Lenkou vybraný obor ale škola nakonec neotevřela, proto zástupci školy přijeli k ní domů, kde jí navrhli obor náhradní, s čímž Lenka i její matka souhlasily.

Na současné škole je momentálně spokojená, ve srovnání se ZŠ jí hodnotí pozitivně. Velkou roli v tom hraje přijetí v kolektivu a atmosféra ve třídě:

Když jsem sem přišla první den, tak jsem se bála, že ty lidi z té třídy, že tady budou všichni namyšlený, že mě prostě odsouděj, jenom kvůli tomu, že jsem prostě cigánka a jakoby přijmuli to. Bavíme se všichni.

Já sem chodím ráda, protože když vím, že přijdu do té třídy, tak vím, že na mě čekají ty holky, že se spolu zasmějem a tady to. Třeba i o hodiny je sranda. Ale že by mě něco fakt nebavilo, to ne.

Ocenila by ale jiný, pro studenty více participující, způsob výuky:

Tak já nevím, měli by přijít do té třídy a brát tu hodinu, (...) jak se tomu říká, že si s těma žákama jako víc povídat, víc je zapojovat, skupinová práce, nebo tohleto. Brát prostě učení hrou. A ne prostě vy se to naučíte a nezajímá mě to.

Už ale řešila i záškoláctví, šlo o dva dny neomluvené absence a škola se obrátila na matku. Na střední škole jí také doporučili návštěvu poradny, kvůli podezření na poruchu pozornosti. Lenka si sama myslí, že oproti minulosti se už hodně zklidnila a vyspěla, i když o sobě říká, že má „cholerickou povahu“.

Výhodou by podle ní byla možnost si při studiu přivydělat. Lenka sama hledala brigádu, ptala se např. v Kauflandu, ale podle jejích slov ji nechtěli vzít, protože jí ještě není 18.

S rodinou školu moc neprobírá, vnímá to jako něco, co je její odpovědnost a nechce tím matce přidělovat starosti:

Udělám mamce kafe a pokecáme, ale o škole se moc nebavíme. Ona mi třeba jenom řekne: Chodíš do školy? A já: jo, chodím. A máš zaplacenou intr? Jo, mami, mám. My o té škole prohodíme jenom pár slov, protože já nechci, aby se zabývala takovejma zbytečnostma, když vím, že má svoje problémy, řeší svoje věci a tak bych se jí do toho ještě pletla já se školou, to nechci, protože mamka je fakt z toho vyřízená.

Volný čas tráví venku s kamarádkami: „se převlíknu, namaluju se, potom jdu za Simčou a jdeme ven“, nebo spí, nebo poslouchá písničky nebo se dívá na televizi. Ráda také jezdí na longboardu.

Lenka, pokud se jí bude na škole dařit a udělá maturitu, by ráda pokračovala nějakým „kurzem“ v oboru, ve kterém studuje, nebo by šla ráda i na vysokou školu: „Protože dneska už nestačí maturita, dnes musíte mít nějakou kurz.“

¹¹ Obor neuveden pro zachování anonymity respondentky.

Veronika¹² (ex dropout)

Veronika (18 let) žije s rodiči a bratrem v jedné ze SVL v Roudnici nad Labem. Rodiče momentálně nepracují. O dva roky mladší bratr studuje ve 2. ročníku SŠ (4letý maturitní obor). Veronika má přítele, který je vyučený zedník a pracuje. Poznali se v NZDM.

Od 1. do 2. třídy chodila na běžnou ZŠ, od 3. třídy přešla na ZŠ praktickou. Do praktické školy chodila ráda, měla samé jedničky. V posledním ročníku školy, kdy ve škole řešili co dál, tak si žádnou přihlášku nepodala. Celá škola, učitelky i ředitelka ji přesvědčovali, aby si přihlášku podala. Sama to hodnotí tak, že měla hlavně obavy z nové školy, jaké budou učitelky, a také chtěla do práce. Rodiče její volbu akceptovali.

Nastoupila na ÚP a hledala si nějakou brigádu, žádnou ale nakonec nesehnala. Nakonec ji přesvědčilo to, že se doma nudila a chodily za ní kamarádky, které na školu odešly z její třídy a přemluvily ji. Nastoupila proto znovu do školy a teď je tam spokojená, nyní je ve 3. ročníku.

Sama věděla ještě o jedné kamarádce, která si také nepodala přihlášku – z podobných důvodů jako Veronika, i tu se jim podařilo přesvědčit:

Ptala jsem se jí, proč nešla a ona říkala, že nechce, že nová škola, než si na to zvykne... Říkám, pojd', já jsem tu nová, jsou tu výborný, jinak bych ti to nevolala. Tak šla tady do toho prváku a už jsme ve třetáku.

Nakonec do daného oboru přešla skoro celá třída:.

Holky moje ještě spolužačky šly ze základky ještě někam jinam, nějaký už tam byly, pak jsem se tam přihlásila já, ony se mě ptaly, jak to tam jde v tý škole, co se učím, kde jsem, jaký mám pracoviště, tak jsem jim to napsala, říkám, že jsem to taky vyzkoušela, že toho nelituju, že to je dobré a už tam choděj teď všechny.

Zároveň si také uvědomuje, že výuční list jí může zajistit o něco lepší pozici na trhu práce:

Chtěla jsem výuční list, v dnešní době je lepší hledat si práci vyučená.

Na druhou stranu, tento obor není to, čemu by se chtěla věnovat do budoucna, neotvírá jí možnosti pracovního uplatnění, které by jí bavilo a o které by měla zájem do budoucna. Kdyby měla na výběr, šla by na jiný obor: na kadeřnici nebo prodavačku. S holkama se občas baví o tom, jestli půjdou dál, na maturitu. Je si ale vědomá toho, že maturitní obor už pro ni může být hodně náročný.

Ve škole je spokojená. Ve škole nemá žádné problémy. Se spolužačkama se zná spoustu let, takže v kolektivu nemá žádné potíže. Náklady na vzdělávání také nevnímá jako problém, ve škole pobírá „romskou dotaci“¹³ – v tělocviku na cvičební úbor, pracovní úbor na praxi, jehly na šití apod. Vyřízení této podpory s ní řeší škola.

Volný čas tráví hodně v NZDM. Do klubu chodí od malička, kromě klubu podle ní v Roudnici jiné možnosti nejsou. Chybí jí tady něco pro mladé lidi – festivaly, diskotéky apod. O víkendu jezdí s rodinou na výlety, do přírody, např. na Říp. Na prázdniny jezdí k sestřenicí a k babičce.

¹² Jméno bylo změněno.

¹³ Pravděpodobně se jedná o dotaci poskytovanou v rámci projektu MŠMT „Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol“.

Shrnutí

- Objevuje se motiv ukončení vzdělávání kvůli potřebě vydělávat peníze (sestra Lenky s přítelem potřebuje koupit nové auto). U Veroniky a její kamarádky byl zase důvodem ostych a strach z nového a neznámého prostředí. Obavu, jak v nové škole přijmou její jinakost, vyjadřuje i Lenka. Dva synové třetí respondenty se zase rozhodli skončit se školou, protože novou školu „nezvládali“ např. jeden z nich matce odchod zdůvodnil tím, že mu nešla angličtina. Oba ukončili školu v prvních 14 dnech. Ani ona se svými syny, ani nikdo ze školy s rodinou odchody dále neřešil. Synové začali chodit na brigády a teď pracují v Obi (i zde tak mohly být motivací peníze). Sama respondentka to hodnotí tak, že „syn umí mluvit“ a vše co potřebuje, se naučil na ZŠ.
- Důležitou roli hraje atmosféra ve třídě a přijetí v kolektivu spolužáků – Lenka i Veronika při dotazech na spokojenost se školou na prvním místě hovoří o kamarádkách a vztazích ve třídě.
- Lenka a částečně i Veronika mluví o důležitosti třídní učitelky, na kterou se obrací a která je i první, kdo s nimi řeší jakékoliv problémy (u Lenky jak problémy s jinými učiteli na základní škole, tak i neomluvené absence na SŠ)
- Veronika nicméně nevnímá školu jako něco, co by jí pomohlo získat práci, kterou by chtěla dělat – neměla možnost výběru oboru a kdyby mohla, vybrala by si něco jiného.

6. Výsledky analýzy

6.1 Kdo jsou žáci předčasně odcházející ze vzdělávání?

Z institucionálních aktérů, kteří se s problematikou předčasných odchodů ze vzdělávání nejvíce setkávají, někteří považují tento jev za stejný a přetrvávající (SOŠ a SOU Roudnice nad Labem, Neklanova 1806), jiní naopak dokonce vidí v tomto ohledu nějaké zlepšení (NZDM). Lze tedy vyvodit, že předčasné odchody ze vzdělávání se v Roudnici nad Labem ukázaly jako přetrvávající problém.

Možná, jestli se nezměnil ten systém trošku. Tím, že dřív to asi šlo, odejít z té základní školy a vlastně třeba i nic nedělat, tak dneska mám pocit, že to úplně tak nejde. Že v tom světě by se fakt ztratili. Já jsem to viděla u té klientky, která právě odešla z té základky, v tý 9. třídě, prostě skončila, a přestože jí rodiče říkali, to není možná a to ty rodiče ještě její pracovali, (...). A vlastně do toho tři čtvrtě roku, roku asi se vrátila na střední školu, protože fakt to jako nešlo. Ona sama říkala, že vůbec jako je z toho špatná, že neví, co má dělat, že má jenom základku, nikde ji nevezmou, byla to Romka ještě, tak tam hrála roli ještě trochu i barva pleti. (zástupce NNO)

Z terénního šetření vyplynulo, že předčasné odchody ze vzdělávání v Roudnici nad Labem se v naprosté většině týkají studentů středních škol (v případě Roudnice jde o studenty SOS a SOU Neklanova vzhledem k oborům a typům vzdělání, které nabízí). Naprostá většina žáků základních škol, ať už končí v kterékoliv třídě, dle informací ZŠ do středního vzdělávání nastoupí. Jediná základní škola, část jejichž žáků do středního vzdělávání nenastoupí, je škola ve Straškově-Vodochodech, kde se jedná o specifickou skupinu žáků pocházejících ze SVL a studujících ve speciálních třídách. Respektive, jedná se o žáky, kteří si na SŠ podají přihlášku, jsou přijati, ale nenastoupí, případně odejdou krátce po začátku studia (jde podle velikosti ročníku o 1 – 3 děti ročně).

Předčasné odchody ze vzdělávání se dle respondentů většinou týkají žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. V NZDM střední vzdělávání odhadem nedokončí 60 % klientů (klub navštěvuje asi 120 klientů ve věku 6 – 26 let, z toho většina ze sociálně znevýhodněného prostředí, v 70 % se jedná o romské děti a mládež). Na střední škole, která se v Roudnici nad Labem s předčasnými odchody potýká, se ve většině případů také jedná o žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Vzhledem k počtu romských žáků na škole (28) a počtu žáků, kteří v loňském roce předčasně opustili školu (83) lze říci, že většina předčasně odchozích jsou spíše neromové. Nejvíce odcházejí studenti nástavbových oborů, následují žáci učilišť a nejméně odcházejí studenti maturitních ročníků.

6.2 Příčiny předčasných odchodů ze vzdělávání a nástroje pomoci

Většina institucionálních aktérů shodně vidí primární a hlavní příčinu předčasných odchodů v **rodině**. Podle nich se většinou jedná právě o rodiny s nízkým socio-ekonomickým statutem, kdy žáci ani jejich rodiny nejsou motivovaní k získání dalšího vzdělávání, to pro ně nepředstavuje hodnotu.

„Děti, kde rodina nevstává, nikdo ráno, do práce ani do školy, tak oni mají vstávat a chodit brzo do školy. (...) Bylo to pro ně hodně těžký. Nechodily ani do přípravy, ani do tý povinný, do toho nultýho ročníku. (zástupce školy)

Je to jednak rodina, protože pro ně to není priorita, vzdělání. V podstatě ani bych neřekla priorita, že to pro ně není – hodnota. A nemotivují je k tomu. (zástupce NNO)

Na jednu stranu to odpovídá tomu, že předčasně odcházející jsou dle informací škol žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí. Nicméně další zmiňované faktory, ale i dva výše uvedené příběhy Lenky a Veroniky, ukazují, že takovéto vysvětlení je minimálně zjednodušující.

Dalším významným faktorem se zdá momentální **široká nabídka práce pro nízkokvalifikované** (tomu odpovídá i nízký počet uchazečů o zaměstnání na ÚP). Silnější motivací je okamžité vydělávání peněz než získání kvalifikace. Ve svém hodnocení se jednotliví institucionální aktéři ale rozcházejí v tom, zda jsou to žáci sami, nebo jejich rodina kdo odchod iniciuje. Část vidí snahu studentů se vzdělávat, zatímco jejich rodina jim to znemožňuje a nutí je do práce, část naopak vidí rozhodnutí jít raději vydělávat u samotných dětí, zatímco rodiče by preferovali jejich setrvání ve studiu:

Někdy mě překvapí, že je to třeba měsíc před závěrečnými zkouškami, kdy jim vysvětlujeme s výchovnými pracovníky, poradkyněmi, (...) ať tady zůstanou, že budou mít výuční list, že je zneužije (...) zaměstnavatel, pokud nebudou mít alespoň to vyučení. Ne, nezlomí je nikdo. Komunikujeme s rodiči a ta rodina je tvrdě proti nim (zástupce školy).

(...) opravdu byli poslední den ve škole, měli poslední den ve čtvrtáku, nebo já teď nevím, učňák je na tří, měli poslední den a v tu otvírali Amazon a dva klienti nám skončili poslední den školy se školou. A opravdu, neposlechli nás, ani rodiče, ani nikoho (zástupce NNO).

Spíš chtěj, aby ty jejich děti pracovaly, tzn. že oni dovršej nějakýho 18týho věku a hned, vím, že rodiče je popoháněj k tomu, aby šli do práce. (...) Což zase na druhou stranu je dobrý v tom, že opravdu, dřív to bylo tak, že třeba z tý romský komunity ty lidi tady v Roudnici moc nepracovali. Dneska už je to trochu jiný, že opravdu i ty jejich rodiče je tlačej k tomu, aby pracovali. Takže dá se tam najít trošku takové pozitivum. Ale je pravda, že pak to nemá dlouhý trvání. Protože to vzdělání nemaj (...) a často pracujou na černo (zástupce NNO).

Třeba když jsem v Roudnici a jdu nakupovat, tak tam vidím holku, co loni odešla z devítky. A už je to teda paní, už si vykáme. Vidaly jsme se na chodbách, měli jsme třídnicky hodiny všechno, ale už vidím, že je v pracovním procesu. Holku, co odešla třeba před 3 rokama, tak obsluhuje v kavárně (zástupce školy).

Oni tam nastoupí, začnou jezdit ještěrkou, pak dostanou pokutu za to, že někde něco shodili a jdou zase někam jinam. Takhle to různě kombinují. (...) Mě to mrzí, protože je to velká škoda, že ty děti nemají vyučení (zástupce školy).

Vedlejší **finanční výdaje spojené se školní docházkou** (učební pomůcky, náklady na dojíždění) mohou být dalším důvodem přispívajícím k rozhodnutí opustit vzdělávání. Přínosné v tomto směru může být i zaměření se na zjednodušení procesu získání finanční pomoci a její stabilitu.

Taky máme žáky, že nemají na dojíždění. To je pak strašně smutný, když žáci vypráví učitelé a já se to dozvím, protože já hrozně ráda vím o škole, abych věděla, že ta škola je fakt živá a žáci říkají, že musejí jít na brigádu, aby si vydělali na to, aby mohli jít do školy. Ty rodiče jim na to nedají. Šílený. A opravdu se to objevuje. V současné době, v roce 2018 a opravdu ony si musí na to vydělat ty děti. A ti to vzdělání chtějí, takže chtějí ještě víc, než ty rodiče. (zástupce školy)

Tak určitě nějaká ta pomoc finanční, protože přestože si myslím, že jdou sehnat ty dotace různé, tak třeba je to další papírování a tak. Často ta rodina, se jí do toho nechce. (...) Takže možná, kdyby tam došlo k nějaký redukci těch papírů, jako že by to nemělo takovou byrokratickou zátěž. A šlo by to vyřizovat víc jako rutinně, a opravdu by měli jistotu, protože tam je to i omezený časově, že by třeba ty celý čtyři roky, tři, měli tu podporu finanční. Tak si myslím, že to by třeba šlo. (zástupce NNO)

Ukazuje se, že zásadní roli hraje i **prostředí školy** – přijetí spolužáky a učitelé v rozhovorech zdůrazňovali nejen někteří institucionální aktéři, ale i obě respondenky z cílové skupiny žáků. U jedné respondentky a její kamarádky pak ostych a obava z nové školy byl tak silný, že vedl k předčasnému odchodu. Ještě problematičtější je to u dětí, které si už nesou **negativní zkušenost z předchozího vzdělávání**, které mají problémy už na základní škole, kde se setkávaly s nepřátelským školním klimatem. Proto mohou být tyto děti frustrované školou do takové míry, že už ve vzdělávání nechtějí dále pokračovat.

ty děti jsou unavený, naštvaný, mají za sebou plno problémů, výchovných komisí, už chtějí do života. (...) Z mého pohledu škola, která má připravit dítě do života, selhává v tom, jak ho připravuje. (zástupce školy)

Nebo jsou žáci, (...) kteří vychází z nižšího než z 9. ročníku (...) jsou mnohdy už vyhořelí, nechtějí se učit, nemají motivaci. Tohle je třeba další problém, s kterým my se potýkáme a pak teda s tím pracujeme. (zástupce školy)

Já vím, že se často setkáme s tím, že jim třeba řeknou, jako že na to nemají. To je takový demotivační pro ně, oni si opravdu myslejí, že na to nemají. (zástupce NNO)

Zástupci škol také nejsou vždy dostatečně připraveni pracovat s žáky, kteří se vymykají průměru a jejichž rodiny nezajišťují očekávanou podporu při domácí přípravě, obstarávání školních pomůcek a dodržování pravidel, která škola nastavuje.

Ale je to (škola) to zásadní, co může dítěti pomoci, když má svoje nevýhody, svoje handicap, rodinnej, intelektovej. Třeba má slabý volní vlastnosti (zástupce školy)

Z rozhovorů ze školami také vyplynulo, že ne všechny nástroje, které školy používají k podpoře školsky neúspěšných žáků, vždy fungují. Příkladem může být doučování, které

školy pro tyto žáky organizují a zajišťují, ale selhává na neúčasti žáků. Za úvahu by stála změna formátu doučování, přesunutí doučování blížeji k domovu daných žáků apod.

Úspěch s inkluzí takových to dětí se tedy často odvíjí od ochoty a zájmu jednotlivých **třídních učitelů** (včetně **spolupráce s rodiči a NNO**). Třídní učitel má zásadní vliv na to, jaká bude atmosféra ve třídě, od koho ostatní žáci mohou přebírat vztah ke spolužákům s „jinakostí“, třídní učitel je také tím, na koho se jako prvního ve škole budou žáci obracet v případě různých problémů (viz Lenka). Klíčová je tedy i **podpora pedagogů** (nejen směrem k práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí), která může nabývat formu sdílení dobré praxe mezi pedagogy, i jednotlivými školami, supervize, prevence syndromu vyhoření a další.

Já si myslím, že hodně dělá třídní učitel. Protože často jsem se setkala s tím, že mi říkali děti, to je v rámci toho inkluzivního vzdělávání, že jim říkali učitelé inkluzí. Tak nějak myslím si, že když to řeknou před těma dětma, což se stalo, že to řekli před těma dětma, tak oni pak měli nálepku „inkluzí“. Mám tady klienty, který prošli různěma školama, měli různý učitelky a třeba teďka na jednom klientovi vidím, že má dobrou učitelku, která se mu opravdu věnuje, nějakým způsobem se ho snaží motivovat a začleňovat a je to znát hrozně, protože se do té školy těší. A docela ho to i baví. Což předtím měl velký problém, to ho házeli i do popelnice atd. dělali mu hrozný věci, teda. (zástupce NNO)

Přestože žáci opouštějí studium primárně až na střední škole, pozitivní vztah ke vzdělávání a chuť se vzdělávat je potřeba budovat mnohem dříve. Mnozí respondenti upozorňovali na nutnost pracovat s žákem **dříve, než vůbec otázka předčasného odchodu vyvstane**. Přitom základní školy nemají zpětnou vazbu o úspěších svých žáků ve středním vzdělávání a střední školy zase netuší, kteří z nově příchozích žáků by mohli být předčasným odchodem ohroženi. Středním školám by mohlo pomoci **včasné identifikování žáků ohrožených předčasnými odchody ze vzdělávání** – nástroj k jejich identifikaci testovaly např. školy ve zlínském kraji v rámci mezinárodního projektu Leonardo da Vinci s názvem Safe Arrival. Více viz https://www.zkola.cz/management/omsrlz/mezinarodnispolupracezk/Document/SAFE-ARRIVAL_brochure_CZ.pdf

Většina respondentů se shoduje také v tom, že zásadní roli pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání hraje **spolupráce školy s rodinou** (případně spolupráce škola-rodič-NNO) a považují ji pro úspěch a další pokračování ve vzdělávání za klíčovou. Některým školám se daří navázat spolupráci s rodiči více, některým méně.

Což bylo to úplně nejdůležitější, začít s rodinou. Když spolupracuje rodina se školou, je v pořádku dítě, to víme moc dobře a takový ty spory škola a rodina(...) není dobrý. A vím, že opravdu pokud se rodina rozhodne, že pro ně nechceme nic špatného, ale naopak a pozná, že to tak je opravdu v tom důsledku, tak je to dobře. Takže dneska musím říct, máme nadstandardní vztahy s těmito rodiči a pokud je potřeba a pozvu je do školy, oni opravdu přijdou. A máme minimum záškoláctví v podstatě nulový, kdy ty děti opravdu jdou do té školy, a když nejdou, je to důvod nemoc (zástupce školy)

Zdá se mi, že na tom jsou líp třeba, když jedu do (...) školy, (...) takže ona ty děti co teď má, tak ona zná maminku a babičku a takhle (...) a ona tam tak jako, umí to s nima, umí tam navázat tu spolupráci. (...) a teď si tady sednou a ona říká: „heďte, problém je takovej...“. Prostě, jako lidsky ale jako rovná s rovným jim to řekne. (...)A to si myslím, že třeba tahle učitelka umí. Ale myslím si, že jich je hodně málo. (zástupce NNO)

Podle mě 80%, 90% rozhoduje rodič. My zpracováváme děti, ale málo se pracuje s těmi rodiči.“ (zástupce školy)

Mnohé školy ale mají pocit, že dělají v rámci možného maximum, všechny stávající možnosti, které mají, vyčerpaly a žádné další nevidí. Učitelé ani školy jako celek nemají v současné situaci kapacity jakkoliv více s „problematickými žáky a jejich rodinami“ pracovat. Některé školy by viděly možnost v terénní práci, ve spolupráci s někým, kdo by se plně těmto žákům a rodinám věnoval a rodiny se školou spojoval. Řešením by mohlo být například **zavedení pozice sociálního pedagoga/školního sociálního asistenta/terénního sociálního pracovníka** (nebo pozice kariérních poradců viz SOŠ a SOU Roudnice nad Labem, Neklanova 1806). Některé školy by také viděly prostor pro větší účast rodičů v rámci kariérového poradenství školy, zejména cílit na rodiče dětí ohrožených předčasným odchodem, dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí:

Že třeba by se mi vyplatilo, abych ty děti dostala do toho učení, že bych sbalila ty matky vycházejících dětí, odvezla je na tu (SŠ) a s nima udělala ten den otevřených dveří. (...)protože to udělá víc než o tom řády dvě hodiny s nima mluvit (zástupce školy).

Nevím, z 90% rozhodují rodiče. To dítě neví, co a jak a nechá se vést těmi rodiči. Vždycky říkám, zaměřte se víc než na ty děti, na rodiče (zástupce školy).

Další návrhy na podporu škol v této situaci směřují více k systémovým a komplexním opatřením, např. rozvolnění osnov, změna způsobu výuky, zaměření na vzdělávání budoucích pedagogů – spolupráce s pedagogickými fakultami, snížení počtu žáků ve třídách. Školy samy by se mohly více soustředit na způsob výuky a zaměřit se například na odklon od frontálního způsobu výuky. Interaktivnější způsob výuky navrhovala i jedna z respondentek-studentek.

Věřím, že je teda marný pro učitele s pětadvaceti dětmi, někdy i 28 třeba i 30, vidět dítě, a teď je teda Romský, takže tam je to teda úplně jasný, teď to cítuju, že to je teda marný, k něčemu ho vzdělávat, k tomu co táhnu všechny ostatní, tak on mě neposlouchá, on se nudí, on chodí po třídě, tak na to já nemám sílu, já ho radši nebudu vidět. Když to dítě není vidět, pak ruší ještě víc. Místo, aby se to víc rozměnilo, aby netahala ta učitelka ten celek ke stejnému cíli, tak prostě udělá skupinky, propojí to. A najednou vlastně když učí jinak a ne tou frontálkou, sice je trošičku víc hluku, ale oni si tím hrozně uleví. Když budou jenom koordinovat tu výuku. (zástupce školy)

Já si myslím, že změnou toho školního klima, změnou osnov, změnou nároků, naladit se na ty děti, ale to je tak strašně komplexní úkol (zástupce školy)

Ze strany zástupců středních škol zazněla také potřeba prodloužení povinné školní docházky nebo usnadnění návratu do vzdělávání.

Demotivujícím faktorem v některých případech může být (viz Veronika) nabídka oborů pro žáky vycházející ze ZŠ praktické (zejména dívky) - pokud jim nevyhovuje zrovna nabízený obor, ve kterém stejně v budoucnosti nechtějí pracovat a dojíždění jinam je pro ně, zejména finanční, překážkou.

V Roudnici nad Labem dle respondentů existuje **dostatečná síť NNO**, které poskytují terénní i vzdělávací služby pro rodiny ze sociálně vyloučeného nebo vyloučením ohroženého prostředí. Z terénního šetření ale vyplynulo, že **spolupráce škol s NNO ale ne vždy dostatečně funguje**. Opět se hodně odvíjí od nastavení jednotlivých pedagogů. Pro lepší práci se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání by mohlo být výhodné **větší propojení škol a NNO**. Výsadní postavení při práci s dětmi a mládeží ze sociálně znevýhodněného prostředí má v současti v Roudnici

nad Labem **NZDM Farní charita**, kterou navštěvují děti a mládež převážně ze sociálně znevýhodněného prostředí z celého města a to i právě ve vyšších věkových kategoriích 15 – 26 let.

Školy i PPP hodnotí vzájemnou spolupráci jako dobrou. PPP s fenoménem žáků se zkušeností s předčasným odchodem ze ZŠ v čase výzkumu takřka nepřichází do styku.

Spicifická situace je na ZŠ Straškov-Vodochody, která se jediná potýká s problémem žáků, kteří po skončení ZŠ nenastupují do středního vzdělávání – jedná se o skupinu žáků ze SVL ve speciálních třídách. Uvítali by podporu a zajištění financování společných aktivit žáků běžných a speciálních tříd např. společné pobyty, výlety apod.

7. Shrnutí

Tato vstupní analýza popisuje stav, strukturu a kapacity místní vzdělávací sítě v Roudnici nad Labem a Straškově-Vodochodech se zaměřením na oblast přechodu do středního vzdělávání. Hlavním cílem této analýzy bylo zmapovat aktuální situaci škol v souvislosti s předčasnými odchody ze vzdělávání a poukázat na faktory či okolnosti, které vedou k předčasným odchodům ze vzdělávání, **jakož i faktory a okolnosti, které působí ve vztahu k tomuto jevu preventivně.**

V rámci výzkumu byly použity metody desk research (analýza sekundárních zdrojů) a metoda polostrukturovaných rozhovorů. Terénní šetření se uskutečnilo v období od listopadu 2018 do ledna 2019. Bylo realizováno 18 rozhovorů s 23 respondenty.

Předčasné odchody ze vzdělávání se v Roudnici nad Labem ukázaly jako přetrvávající problém. Z terénního šetření vyplynulo, že předčasné odchody ze vzdělávání v Roudnici nad Labem se týkají studentů středních škol (v případě Roudnice jde o studenty SOS a SOU Neklanova vzhledem k oborům a typům vzdělání, které nabízí). Naprostá většina žáků základních škol do středního vzdělávání nastoupí. Výjimkou jsou žáci speciální tříd pocházející ze SVL ve Straškově-Vodochodech (kteří ač přijati na SŠ nenastoupí či odchází v prvních dnech po zahájení studia).

Předčasné odchody ze vzdělávání se týkají především žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí (Romové i neromové). Nejvíce odcházejí studenti nástavbových oborů, následují žáci učilišť a nejméně odcházejí studenti maturitních ročníků.

Většina institucionálních aktérů shodně vidí primární a hlavní příčinu předčasných odchodů **v rodině (nedostatek motivace, vzdělání není hodnota)**. V rámci šetření ale do popředí vyvstávaly další faktory jako momentální **široká nabídka práce pro nízkokvalifikované**, kdy silnější motivací je okamžité vydělávání peněz než získání kvalifikace. Ukazuje se, že zásadní roli hraje i **prostředí a klima školy**. Žáci ze sociálně vyloučených lokalit nemají zájem pokračovat ve studiu na střední škole i z důvodu **neznalosti nového prostředí**, vytržení z místní komunity. Jiní si nesou **negativní zkušenost z předchozího vzdělávání**, kde se setkávaly s nepřátelským školním klimatem, mohou být frustrované školou do takové míry, že už ve vzdělávání nechtějí dále pokračovat. Zástupci škol také nejsou vždy dostatečně připraveni pracovat s žáky, kteří se vymykají průměru a jejichž rodiny nezajišťují očekávanou podporu při domácí přípravě, obstarávání školních pomůcek a dodržování

pravidel, která škola nastavuje. Úspěch s inkluzí takových to dětí se tedy často odvíjí od ochoty a zájmu jednotlivých **třídních učitelů**. Vedlejší **finanční výdaje spojené se školní docházkou** (učební pomůcky, náklady na dojíždění) mohou být dalším důvodem přispívajícím k rozhodnutí opustit vzdělávání. Demotivujícím faktorem v některých případech může být nabídka oborů pro žáky vycházející ze ZŠ praktické (zejména dívky).

Nástroje:

- Sledovat vzdělávací trajektorie žáka od počátku vzdělávání po úspěšné ukončení sekundárního vzdělávání, a zajistit sdílení informací týkajících se sociálního zázemí žáka mezi školami pro případnou včasnou intervenci. Středním školám by mohl pomoci nástroj pro **včasné identifikování žáků ohrožených předčasnými odchody ze vzdělávání** viz https://www.zkola.cz/management/omsrlz/mezinarodnispolupracezk/Documents/SAFE-ARRIVAL_brochure_CZ.pdf
- Zásadní roli pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání hraje **spolupráce školy s rodinou** (případně spolupráce škola-rodíč-NNO). Některým školám se daří navázat spolupráci s rodiči více, některým méně. Řešením by mohlo být například **zavedení pozice sociálního pedagoga/školního sociálního asistenta/terénního sociálního pracovníka**.
- Některé školy by také viděly prostor pro větší **účast rodičů v rámci kariérového poradenství** školy.
- Zaměření na **větší spolupráci škol a NNO**. Výsadní postavení při práci s dětmi a mládeží ze sociálně znevýhodněného prostředí má v současti v Roudnici nad Labem NZDM Farní charita, kterou navštěvují děti a mládež převážně ze sociálně znevýhodněného prostředí z celého města i ve věkových kategoriích 15 – 26 let.
- **Podpora** aktivit kariérového poradenství a prevence školní neúspěšnosti v **NZDM**.
- **Posílit „komunitní charakter třídy“** a věnovat více pozornosti **klimatu třídy** pro posílení kolektivu a eliminaci případné exkluze žáků ze sociálně vyloučených lokalit
- Směřovat **doučování žáků do rodin**
- Zaměření se na zjednodušení procesu získání **finanční pomoci žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí a její stabilita**.
- Podpora a zajištění financování **společných aktivit žáků běžných a speciálních tříd** – zde konkrétně pro ZŠ Straškov-Vodochody
- **Podpora pedagogů** (nejen směrem k práci se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí) např. formou sdílení příkladů dobré praxe mezi jednotlivými pedagogy i školami, supervize pedagogů, koučink, prevence syndromu vyhoření apod.
- Změna způsobu výuky (odklon od frontálního způsobu výuky)
- Další návrhy na podporu škol v této situaci směřují více k systémovým a komplexním opatřením, např. prodloužení povinné školní docházky (do 18 let), rozvolnění osnov, zaměření na vzdělávání budoucích pedagogů – spolupráce s pedagogickými fakultami, snížení počtu žáků ve třídách, usnadnění návratu do vzdělávání

8. Zdroje

- ASZ 2018. Tematický výzkum: Vliv předčasných odchodů žáků ze systému vzdělávání na problematiku nezaměstnanosti
- ASZ 2018. Místní plán inkluze města Roudnice nad Labem pro období 2018-2021

- ASZ 2016. Strategický plán sociálního začleňování Roudnice nad Labem pro roky 2015 -2018, revize k 31. 3. 2016
- Felcmanová, L., Habrová, M. et al. 2015. Katalog podpůrných opatření. Dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Švec, J. ed. 2010. *Příručka pro sociální integraci*. Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách.
- SLBD 2011, ČSÚ
- Materiály města, stránky města, stránky škol, stránky NNO, stránky MPSV, výkazy škol